

CUMHURİYETİMİZİN **75.**

OSMANLI DEVLETİNİN **700.**

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİNİN **922.**

ANADOLUNUN VATAN OLUŞUNUN **1000.**

Yelenda

TÜRK KÜLTÜRÜ

AHİLİK

GALİP DEMİR

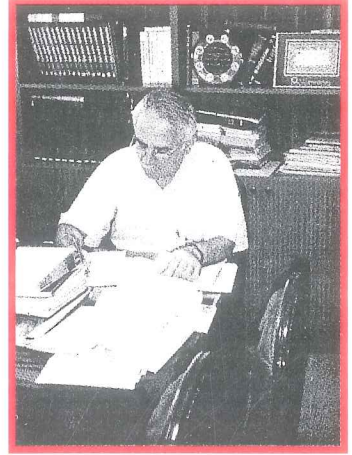
İstanbul 1998

Ahilik Araştırma Ve Kültür Vakfı Yayınları

No: 9

Galip DEMİR

1938'de Kırşehir, Kaman'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Ankara'da tamamladı. Ankara Üniversitesi İktisat Fakültesi Sanayi bölümünü bitirdikten sonra Georgetown Üniversitesi'nde İngilizce öğrenimi gördü. Prof. Dr. Joe Pierce ile Türkiye'de Antropoloji araştırmalarına katılarak "a Village of Turkey" adlı kitabın yayınlanmasına katkıda bulundu.

Özel sektördeki yöneticilik görevinden sonra Basın Yayınla ilgili bir şirket kurdu. Halen bu şirketin Yönetim kurulu başkanıdır. 1984 yılında kurulan Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı kurucusu üyesi olduktan sonra 1987 yılında bu vakfın Genel Başkanlığı'na getirildi. Bu tarihten itibaren Ahilikle ilgili eğitim çalışmaları çerçevesinde makaleler yazdı, 1995 yılında Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu'nun daveti üzerine Ahilikle ilgili A.B.D.'nin çeşitli eyaletlerinde konferanslar verdi.

T.B.M.M.'de Tüketiciyi Koruma Kanunu hazırlık çalışmalarında, ilgili komisyona Ahilik-Tüketici ilişkileri konusunda sunduğu rapor kabul gördü. Tüketici kanunu çerçevesinde kurulan "Tüketici Konseyi" asli üyesidir.

1995 yılı Ahilik Kültürü Haftası'nda Tüketici konusunda sunduğu tebliğ Esnaf Konfederasyonu tarafından kitap haline getirildi. 1996 yılında başladığı Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda Ahilerin Rolü adlı kitabı yayına hazırlamıştır.

Evli ve iki çocuklu olup İngilizce bilmektedir.

AHİLİK ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR VAKFI
YAYINLARI, Sayı: 9

TÜRK KÜLTÜRÜ AHİLİK

Galip DEMİR
Ahilik Araştırma ve Kültür
Vakfı Genel Başkanı

© AHİLİK ARAŞTIRMA ve KÜLTÜR VAKFI
Topkapı Cad. No: 38 Topkapı - Suriçi
İstanbul 1998

ISBN 975-96670-0-2

Birinci Baskı 20.000 Adet

SADE OFSET LTD. ŞTİ.
100. Mah. MAS-SİT No. 179/B 34190 Bağcılar /İSTANBUL
Tel.: (0 212) 629 03 39/40 Fax.: (0 212) 629 03 82

SADE OFSET BASIMEVİ -1998 İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
GİRİŞ	1-6
AHİLİK	7-9
Ahi Birlikleri ve Benzer Kurumları	8-9
AHİ TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU	
HAKKINDA TEMEL BİLGİLER	9-11
Türklerin Anadolu'ya Göçü	9
Anadolu'da Karşılaşılan Sıkıntılar	9
Ahilik Anlayışının Öne Çıkışı	10-11
ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ'NİN GELİŞMESİNDE AHİLERİN ROLÜ	11-12
Ahilik Kurallarına Aykırı Davranışın Neticeleri	12
OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA AHİLERİN ROLÜ	12-14
İktisadi Kalkınmadaki Rolü	13
AHİ TEŞKİLATININ KURULUŞU	14-17
Ahi Evran	14-17
TÜRK VE İSLAM KÜLTÜRÜNÜN AHİLİĞE ETKİLERİ	
AHİ BİRLİKLERİNDE EĞİTİM	17-27
İş Dışında Eğitim	19-25
İş Başında Eğitim	25-26
Sanat Eğitimi	26-27
AHİ BİRLİKLERİNDE YÖNETİM	27-30
AHİ BİRLİKLERİNİN MALİ VE SOSYAL KURUMLARI	30-35
Orta Sandığı	31-32
Ahi Birliklerinde Yardımlaşma	32-33
Ahi Birliklerinde Ceza Şekilleri	33-34
Tüketici Korunması	34-35
AHİLİĞİN KAYNAKLARI	35-37
AHİLİK VE DEMOKRASİ	37-38
AHİLİK VE ATATÜRK	38-39
AHİLİK ARAŞTIRMA VE KÜLTÜR VAKFI	39-40
KAYNAKÇA	41-46

GİRİŞ

Cumhuriyetimizin kuruluşunun yetmişbeş, Osmanlı devletinin kuruluşunun yediyüz ve Türklerin Anadolu'yu yurt edinmelerinin bininci yıl dönümünü kutladığımız bu yıllar bize Türk tarihinin en önemli kurumu olan Ahiliği hatırlatmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti 75 yıl önce Osmanlı'dan devir aldığı yönetimi, Osmanlı da 700 yıl önce Anadolu Selçuklu devletinden almıştı. Anadolu Selçuklu devleti de Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun bir parçası olarak bu topraklarda yaklaşık bin yıl önce kurulmuştu. Görüldüğü üzere 1000 yıldır Türkler Anadolu toprakları üzerinde yaşamaktadır.

Türklerin tarihi aslında bin yıl ile sınırlı değildir. Bilinen en eski insanlık tarihine kadar uzanır. Oğuz Hanlığı, Uygur devleti, Göktürk devleti, Hun devleti M. Ö. 4000 yıldan beri, devletini ve kültürünü yaşatmaktadır. Dünyamızda bu süre içerisinde birçok devletler kurulmuş, kültürler yaşamış, bunlardan birçoğu yıkılmış ve kaybolmuşlardır. Türkler'in altıbin yıldır tarih sahnesinde oluşunun önemli bir sebebi kültür değerlerini korumalarından ileri gelir. Bu kültür değerlerinin özü Ahilik Kültürü biçimine dönüştüğü XI. yüzyıldan sonra yeni bir anlayışla devam eder.

Tarih boyunca Türkler daima iyiyi güzeli aramışlar ve bulduklarında da tereddüt etmeden almışlardır Türkler'in İslamiyet'e geçmeden önceki kültür değerleri bile bugün birçok ülkede görülememektedir. Tarihi araştırmalarda o dönemde insan haklarına saygı, kadının toplumdaki saygın yeri, misafirperverlik, bir tehlikeye karşı birlik oluşturmak, dayanışma, yardımlaşma gibi birçok insani değerlerin bugünkü tabiri ile evrensel değerlerin mevcut olduğunu görüyoruz.

Türkler'in bu değerler ile mücehhez olarak çağın en yüksek medeniyetini kurmuşlardır. Dünya da pekçok dinler, inançlar ile karşılaşan Türkler bazılarını denemişler fakat kendilerine en uygun gelen İslam dinini kabul etmişlerdir. Bu dini seçerken hiçbir zorlama, hiçbir baskı yapılmamış kendi isteği ile bu yüce dine geçmişlerdir.

İslamı en iyi yorumlayan, İslam'ın evrensel değerlerini en iyi kavrayan Türkler, bu dinin koruyuculuk görevini de üstlenmişlerdir.

Ahilik tüm bu değerleri kaynaştıran ve hayata geçirilmesini sağlayan bir yeniliktir. Türkler'in "Rönesansı" dır.

Ahilik anlayışı, toplumda yaşayan fertleri birbirine yaklaştırmak ve aralarında dayanışma kurulmasını sağlamaktır.

Bir toplumda birlik ve dayanışmayı sağlayan en önemli unsur müşterek değerlerin korunması ile mümkündür. Türkler'in Anadolu'da bin yıldan beri varlığını sürdürmelerindeki sır Ahilik anlayışı içerisinde bu değerlere saygı göstermesidir.

Bu anlayışa göre din, dil, ırk farkı gözetmeksizin herkese eşit muamele yapılmıştır. Bir toplumda sosyal farklılaşma olabilir. Kimi zengin kimi fakir olabilir fakat ikisi arasındaki fark fazla olmamalıdır. Ahilik zenginliğe karşı değildir. Çalışmak ve üretmek, alinteri ile kazanmak Ahilikte bir ahlak kuralıdır. Bunun için herkesin mutlaka bir mesleği ve işi olmalıdır. Halkın sırtından geçinen, bir köşeye çekilip miskin miskin oturanlara karşıdır.

Ahilikte iş ve meslek ahlakı, kabul edilmesi mecburi kurallar haline gelmiştir. Kendinden önce başkalarını düşünme ve kollamak, hakkettiğinden fazlasını istememek, kanaat ve tevazu ölçüleri içerisinde "hırs" ve "tama" dan uzaklaşmak, kendi yeteneğine uygun bir işle meşgul olmak, sanatını mutlaka bir üstaddan öğrenmek ve birliğin, beraberliğin korunması için dayanışma içerisinde bulunmak Ahiliğin mutlaka uyulması şart olan ahlak kaideleridir. Bu kaideler, Ahileri tekke ve türbelerde çöreklenerek, el açıp halkın kutsal duygularını sömürerek onların sırtından bedava geçinen asâlak zümrelerden ayıran farklardır. Ahiler yeniliğe açık, insanlar olup halka sanat, meslek, genel bilgiler öğretmek için var güçleriyle çalışırlar.

Bu bakımdan Ahiliğin eğitimcilere ışık tutacak önemli özellikleri vardır.

Ahilik sisteminde, işyerinde çalışanlar ile çalıştıranlar arasında pek fark olmadığı gibi aralarında baba-oğul ilişkileri

vardır. İşyeri aynı zamanda sanatın ve ahlâkın öğretildiği bir okuldur. Burada üretilen mal, belli bir ihtiyacı karşılayacak şekilde, kusursuz ve tam olarak üretilir. Emeğin karşılığı, çalışanın alinteri kurumadan ödenir. İşyerlerinde çalışan ve çalıştıranlar dayanışma içerisinde. Bu uygulama **emek** ve **sermaye**'nin **barışık** olduğu bir model oluşturur.

Günümüzde **toplam kalite**, müşteri beklentileri tüketici korunması, standart üretim v. b. önemi yeni yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Bugün kaliteli üretim için başvurulmuş ve Toplam Kalite Yönetimi dediğimiz tedbirlerle tüketicinin daha ucuz, daha kaliteli mal alma imkanı doğmuştur. Ahilik sisteminde bir malın üretimden tüketicinin eline geçene kadar üretim her safhası bütün çalışanların sorumluluğu altında gelişir. Çıraklar, kalfalar ve ustalar hep birlikte malın kalitesinden sorumludur. Ayrıca oto kontrol sistemi ile malın kalitesi sürekli denetlenir. Bugün de toplam kalite yönetimi kapsamında kalitede mükemmellik, verimlilik, hatasız üretim, kalite güvenliği, ülke ve uluslararası standartlara uyum, ISO 9001, tüketici şikayetleri, tüketici danışma merkezleri, tamir ve bakım servisleri, tüketiciye cevap verme hattı, tüketici tatmini gibi konular henüz yeni yeni işyerlerinde gündeme gelmeye başlamıştır. Üretime katılan her kademedeki personelin eğitimi, işletme içi tüm personelden faydalanma, tam kapasite çalışma gibi tedbirler yanında işyerinde her türlü üretim ve hizmetlerden işyeri çalışanlarını sorumlu tutmaktadır.

Ahilik düşüncesinin kurduğu Ahi Birlikleri'ni batıdaki ve doğudaki benzer teşkilatlardan ayıran özellik, din adamlarının da, devlet adamlarının da Ahiler üzerinde herhangi bir etkisinin olmayışıdır. Bunun sonucu olarak **Ahilik sivil toplum kuruluşlarının** en eski bir modelidir. Ahiler, daima toplum yararına hizmet yapmışlardır. Bugün görülen bazı sivil toplum kuruluşları gibi, halkı bölmemişler, halka ve topluma zararlı faaliyetler de bulunarak, yalnız kendi üyelerinin menfaatini korumamışlardır.

Bugün sivil toplum kavramı, demokrasinin vazgeçilmez bir unsuru olarak kabul edilmekte ve resmi otoritenin karşıtı bir örgütlenme olarak algılanmaktadır. Devlete karşı gelmek,

devletin kurumlarını tahrip edenlerden yana gözükmek, sırf demokrat gözükmek için bu kurumlara destek vermek Ahiliğe ters düşer.

Devlet olmaz ise sivil toplum kuruluşunda olamaya-
cağını bilmemek en büyük cehalettir. Sivil toplum kuruluşlarının
görevi halkın ihtiyacı ve mutluluğu için devletle beraber devlete
yol gösterici olmalıdır.

Ahilerin kendi üyeleri ile devlet ve toplumdaki fertler
arasındaki ilişkilerde daima “demokratik ve lâik” anlayış hakim
olmuştur. Ahiler seçmede, seçilmekte ve idarede tamamen
demokratik bir sistem içinde yaşarlardı. Keyfillik, şahsi ihtiras ve
emellere kat’iyen yer verilmezdi. Ahi başkanı devlet başkanın
ayağına gitmemiş devlet başkanı Ahinin ayağına gelmiştir.
Sebebi; teşkilatın hak ve adalet ölçülerine riayet ederek toplum-
da saygın bir yer kazandıkları ve topluma hizmette kusur
etmedikleri, devletle halk arasındaki koordinasyonu sağladıkları
için.

Fransa’da, otoriter yapıyı yumuşatmak ve yönetimle
vatandaş arasındaki ilişkileri iyileştirmek üzere on beş yıl önce
kurulan “**Ombudsmanlık**” kurumu Avrupa Birliği anlaşmasında
da ele alınmıştır. Topluluk üyesi ülke vatandaşlarının yeni sis-
teme entegrasyonunda otorite ile halk arasında doğacak anlaş-
mazlıklarda **arabulucu** rolü oynamak, ortaklık kurumları arasın-
da güven ilişkilerini güçlendirmek ayrıca vatandaşın şikayetleri-
ni kabul ederek ortaklık kurumlarının demokratik işlemlerini
sağlamak amacı ile “Avrupa Ombudsmanı” kurulmuştur.

Bu kurum aslında 1809 yılında yöneticiler ve yargıçlar
hakkında yasal soruşturma yapmak üzere kurulan
Ombudsmanlık kurumunun bir devamıdır. Dünyamızda yaklaşık
yüz yıl önce kurulan ve Avrupa Birliği’ne örnek bir kurum olarak
yaşatılan, bizimde belki herşeyde olduğu gibi kötü bir tak-
litçilikle Avrupa da var diye hemen bu senenin başında ithal
ettiğimiz bu kurumun daha orijinalinin yedi yüz yıl önceki Ahilik
sisteminde mevcut olduğunu, bilmiyoruz.

Almanya’nın kalkınmasında, Sanayi üretim birlikleri’nin

önemli rolü olduğu bu birliklerin eğitim ve teknik eğitime büyük önem vermelerinden araştırmalarla elde edilen buluşların üretime uygulanmasından, bankaların, bütün kaynaklarının sanayi emrine verilmesi ve devletin, yönetici yüksek memurlarının bu birlikleri desteklemesi sayesinde Ortaçağ geriliğinden kurtularak kısa zamanda büyük ve zengin bir ülke haline geldiği bilinmektedir. Benzer uygulama Osmanlı'daki Ahi Üretim Birlikleri'ndeki eğitim sistemine, orta sandıklarının sanayi emrinde kredi kuruluşu olarak hizmet verilmesine benzemektedir. Nitekim Almanya'ya Sanayi Birliklerini tetkik için giden bir heyetimizin Alman kalkınmasının sırrının ne olduğuna dair sorusuna bir yetkilinin cevabı "Siz buraya boşuna gelmişsiniz. Eğer dört yüz yıl önceki Osmanlı'daki Ahi Üretim Birliklerini incelemiş olsaydınız, bizim nasıl kalkındığımızı öğrenirdiniz." olmuştur.

Gazeteci Yazar **Hasan Pulur**'un 21.08.1992 tarihinde Olaylar ve İnsanlar köşesinde yazdığı "*Almanlar'ın meslek eğitim sistemlerine örnek olarak yüzyıl önce Osmanlı'daki Ahilik sistemini örnek göstermiştir.*"

Japon sanayileşmesi, vazife şuur'u ve iş ahlâkının samurayların geleneksel değerleri ve Konfüçyüzmin felsefesine dayandırılması sonucu elde edilen başarılarla gerçekleşmiştir.

Japon Sanayi Birlikleri, Alman Sanayi Grupları Birlikleri'nin sistemini, alarak kendi gelenekleri ile birleştirmek suretiyle kalkınmışlardır. Aynen Alman Sanayi Birlikleri'nde olduğu gibi gençleri sıkı bir iş disiplini ve güçlü bir ahlâk eğitimi verilerek yetiştirilmişlerdir.

Japonya da işçi işveren arasındaki münasebetler aynı ailenin iki ferdi arasındaki münasebete benzer. Birbirine saygılı ve dayanışma içerisindedirler. İşyerinde tam dürüstlük, ahlâklılık ve özveri ile çalışmak her Japon gencinin ideali olmuştur. Ülkesi için çalışmayı her şeyin üstünde gören bu zihniyet Japon kalkınmasının en önemli dinamiği olmuştur. Bu bilgiler ışığında Japon kalkınmasında, Ahiliğin temel kaidelerini oluşturan benzer değerler etkili olmuştur diyebiliriz.

Ülkemizde yeni yeni kurumsallaşan Rekabet Kurulu,

Patent Enstitüsü, Kosgep, Reklam Kurulu yanında Ticaret ve Sanayi Odaları, İşçi ve İşveren Sendikaları, Kooperatifler, Esnaf Odaları, Belediye, Bağ-kur gibi sosyal hizmet veren kurumlar Ahilik sisteminden günümüze yansıyan kuruluşlardır.

Eğer ilerlemek, yükselmek istiyorsak kendi kültür değerlerimizi daha çok inceleyip günün imkanları ile kuvvetlendirmeliyiz.

2.000'li yıllara yaklaştığımız şu günlerde, Ahiliğin ahlak ve çalışmaya ait prensipleri kısaca Ahilik felsefesi, dünyamızda ilerleyen toplumların modeli olacaktır. Bu görüş bir kehanet değildir. Bugün nasıl ki kalkınmış birçok ülkede Ahilik prensiblerinin izlerini görüyorsak, yarın da ilerlemiş toplumların yükselmesinde Ahilik ilkelerinin, önemli rol oynadığı görülecektir.

Son birkez daha hatırlatmak istiyorum, vakit çok geç kalmadan bu değerlerimize sahip çıkalım.

AHİLİK

Ahilik, son zamanlarda yerli ve yabancı birçok bilim adamının ilgisini çekmektedir. Ahiliğin toplum düzeni ile olan yakın ilgisinden dolayı başta sosyoloji olmak üzere, İktisat, Siyaset, İlahiyat, Felsefe, Edebiyat ve Tarih gibi birçok bilim dalına araştırma konusu olmuştur. Buna göre Ahilik şöyle tarif edilebilir:

“Ahilik binlerce yıldan beri süregelen Eski Türk Kültür ve Medeniyeti'nin, Anadolu'nun fethiyle yakın temasa geçtiği İslam Kültürü ile bir uyum içerisinde kaynaşmasından doğan yeni bir kültür kuruluşudur”

Bu kültürün doğmasında Eski Anadolu, Roma, Hint, İran Kültürleri'nin de etkileri olmuştur. Bu tanımdan Ahiliğin, evrensel kültür niteliği ortaya çıkmakla beraber bu kültürün esas unsurunu Eski Türk Kültürü meydana getirmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk nutkunda *“Asla şüphem yoktur ki Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti bundan sonraki inkişafı ile Ati'nin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır”* demiştir. Atatürk bu özdeyişinde unutulmuş olan Eski Türk Kültür ve Medeniyeti'nin günışığına çıkarıldığında tüm dünyayı aydınlatacağını vurgulamıştır.

Ahilik Kültürü Araştırmalarından, Ahiliğin günümüz evrensel değerlerine kaynaklık ettiği ve gelecek yüzyıllarda da zamanın şartlarına uyum sağlayacak özelliklere sahip olduğu anlaşılmaktadır. **Bu değerlendirmede Ahilik, günümüz evrensel değerleri ile uyum gösteren dünyada bir benzeri bulunmayan bir kültür ve medeniyet hazinesidir.**

Ne yazık ki bu hazine halen tarihin acımasız, yorgun, sisli örtüsü altında çürümeye, yok olmaya terkedilmiştir. Bugün bu çalışmaların amacı bu kültür hazinesini toprak üzerine çıkarma çabalarıdır.

Bir insanlık bilimi olan Ahiliği Türk Kültürüne yeniden kazandırmak için tarihin sisli örtüsünü aralamaya çalışan büyük ilim ve fikir adamlarının gayretlerini şükranla anmak bir insanlık görevidir.

Ahiliğin Kelime Anlamı:

Ahilik **“Kardeşim”** anlamına gelen arapça kökenli bir

kelimedir. Fransız Türkolog J.Deny ve Fuad Köprülü, öz türkçe “eli açık, cömert, yiğit” anlamlarına gelen “**akı**” kelimesinin zamanla değişerek “**ahi**” şeklini aldığını ileri sürmüşlerdir. İlk Türkçe lugat olan Divan-ı Lugat-it Türk de Ahi kelimesinin eli açık, cömert anlamına gelen akı kelimesinden türediği kaydedilmiştir. Akı kelimesindeki “k” harfinin “h” olarak telafuz edilmesi ile Ahi sözcüğü türemiştir.

Ahi Üretim Birlikleri:

Ahilik araştırmalarından, Ahiliğin iki önemli yönü olduğunu görmekteyiz:

Maddi Yönü

Manevi Yönü

Ahilik çalışmalarının, Ahilik felsefesinin, kısaca Ahiliğin formülü, bu iki unsurun uyum içerisinde birleşmiş olmasıdır. Bir başka deyişle **müsbet ilimlerle manevi ilimlerin** ahlâk ve sanatın uyumlu birleşimidir. Ahiliği değerlendirirken daima bu iki önemli faktörü gözönünde bulundurmak gerekir.

Ahilik Kültürü'nün meydana getirdiği sosyo-ekonomik sisteme tabi olan kuruluşlara **Ahi Üretim Birlikleri veya Ahi Sanat Birlikleri denilmiştir.**

Ahi Teşkilâtı'na bağlı olarak faaliyette bulunan bu Ahi Üretim ve Sanat Birlikleri, yalnız kendi mensubu olan üyelerine değil tüm Anadolu halkının sosyal, siyasi, dini ve ekonomik gereksinimlerine yardımcı olmuştur.

XII. yüzyılda gelişen ve güçlü bir teşkilat haline gelen Ahi Üretim Birlikleri Anadolu başta olmak üzere Azerbaycan, Kırım ve Balkanlar'da kurulmuş ve güçlenmişlerdir.

Ahi Birlikleri ve Benzer Kurumlar:

Ahi Birlikleri'nin Batı'da Ortaçağ esnaf teşkilatı olan Loncaların (Corporation) bir devamı olduğu görüşü, bilimadamları tarafından tartışma konusu yapılmıştır. Ahi Birlikleri ile bu kuruluşlar arasında yapılan mukayeselerde yapı ve ilkeler açısından farklılıklar olduğu tesbit edilmiştir.

Bir diğer görüş de; Ahi Birlikleri'nin İslâm ülkelerinde doğan ve gelişen “Fütüvvet Teşkilâtı”nın bir devamı olduğudur. Şekli

bakımından Fütuvvet Teşkilâtı'na benzeyen ve bazı kurallarını da bu teşkilâttan alan Ahilik, temelde bu kurumlardan çok farklı özelliklere sahiptir. Herşeyden önce bu teşkilâtlar siyasi bir amaçla ve devlet tarafından kurulmuşlardır. Hâlbuki Ahi Birlikleri Türk halkı tarafından kurulan sivil örgütlerdir. İşte bu temel farklar Bizans Loncaları ile Fütuvvet Teşkilâtlarını Ahi Birliklerinden ayıran en önemli farklılıklardır.

AHİLİK TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU HAKKINDA TEMEL BİLGİLER

Türkler'in Anadolu'ya Göçü:

Büyük Selçuklu İmparatorluğu Komutanı Alparslan, Malazgirt Zaferi (1071) ile Anadolu kapılarını Türkler'e açınca, Orta Asya içleri ve Maveraünnehir bölgesinde yaşayan Türkler büyük göç dalgaları halinde Anadolu'ya gelmeye başladılar. Bu gelenler arasında, daha önce şehirlerde çeşitli sanat ve meslek dallarında faaliyet gösteren derici, demirci, dokumacı, terzi gibi meslek erbabı kişiler ile ticaret ile uğraşan tüccarlar ve âlimler (bilimadamları) da vardı.

Anadolu'da Karşılaşılan Sıkıntılar:

Orta Asya'dan gelen bu esnaf ve sanatkârların Anadolu'da ne geçimlerini temin edecek işyerleri ne de başlarını sokacakları bir evleri vardı.

Orta Asya içlerinden veya İran üzerinden Anadolu'ya gelen Türkler çok farklı sosyal yapılarla sahiptiler. Uzun yıllardır yerleşik hayat tecrübesine sahip olan şehir halkı ile henüz aşiret değerlerini muhafaza eden yerleşik hayat şartlarını yadırgayan grupların aynı yerde toplandıklarında aralarında mücadele başlıyordu. Yerleşik hayata geçmiş olan bu gruplar arasında inanç yönünden de bir birlik yoktu. İslâm dinini kabul etmelerine karşın aralarında şaman inançlarını bir türlü bırakmayan gruplar diğerleri ile sürekli çatışma halindeydiler.

Anadolu'da yaşayan ve Hristiyan dinini kabul eden çeşitli halk grupları bulunmaktaydı. Bu gruplar arasında da dini açıdan bir birlik olmadığı gibi halk da birçok mezheplere bölünmüştü.

Bu çağlarda sanat ve ticaret yerli Bizans halkının adeta tekelinde olup yeni gelen Türk meslektaşlarına hiçbir hayat hakkı tanımıyorlardı. Bu bakımdan Orta Asya'dan gelen esnaf ve sanatkarlar da huzursuzdular.

Anadolu'ya gelen Türk halkı kendi aralarında da sosyal gruplara ayrılmıştı. Birinci grup yerleşik hayata alışmış, İslâm dininin kaidelerini kabul etmiş olan devleti yönetenler ve zenginlerden meydana geliyordu. İkinci grubu ise İslâmiyeti henüz kabul eden fakat aşiret değerlerini ve şaman inançlarını sürdüren grup idi.

Türk Sultanları Anadolu'ya gelen aşiretleri şehirlere yerleştirirken onları İslâm'i kaidelere göre yönetmek ve İslâmî öğretmek istiyorlardı. Bunun içinde Arabistan'dan ve İran'dan ulema getirtiliyordu gelen bu ulema arasında halka İslâmî bambaşka tarzda anlatanlar vardı. Daha önce kendilerine İslâm dinini öğretenler, dini dar ve sıkı kaideleri içinde değil, geniş ve yumuşak bir ruh anlayışı içinde anlatmışlardır. İslâm'ı, mutassavvıf Türk Dervişleri'nin telkinleri ile öğrenmiş ve kabul etmişlerdir. Bu sebepten İslâm'ı, Türk inanç sistemine yakın bulan bu gruptaki halk İslâmiyete geçişte pek fazla zorlanmamıştı. Fakat şimdi kendi eski geleneklerine karşı hoşgörüsüz bir tavır takınılmakta, dolayısıyla bundan huzursuzluk duymaktaydılar. Bunun sonucu, bu gruptakiler Devlet'e karşı çatışmacı bir tavır almışlardır; Orta yol bulunana kadar da mücadelelerini ve kavgalarını devam ettirmişlerdir.

Ahilik Anlayışının Öne Çıkışı:

Anadolu halkının içine düştüğü bu sıkıntılardan kurtarmak üzere o zamanki büyük Türk düşünürleri halkı örgütlendirme çabalarına girdiler. Ahiliği benimseyen bu gruptakiler Devlet'e karşı gelmiyor; aksine her iki grubu uzlaştırarak ülkede huzurun ve barışın sağlanması için çalışıyorlardı. Bu gruptakiler İslâm dininin koyduğu kaideleri kabul ediyor fakat İslâm'a aykırı gelmeyen eski Türk geleneklerine de bağlı kalıyorlardı. Bu tutum Ahi Birlikleri'nin faaliyetlerine temel teşkil ediyordu. **Hoşgörüyü** her sahada hakim kılan bu davranış biçimi, ülkede **değişime** ve **yeni anlayışa geçiş sürecini başlatıyordu**. Kavga, yerini **barış** ve **eğitime** bırakıyordu. Böylece **Ahlâk** ve sanat eğitimine önem veren Ahi Birlikleri kurulu-yordu.

Anadolu'nun her köy kasaba ve şehrine **zaviye** denilen **Ahi Konuk Evleri** tesis ediliyor, bu konuk evlerinde Anadolu'ya gelen henüz evi-barkı olmayan göçmenler ve gelip geçen yolcular ağır-lanıyordu. Bununla birlikte bu konuklara zaviye civarında evler inşa edilmiş ve aynı meslek grubundakiler bir bölgede toplanmak üzere işyerleri açmışlardır. Böylece yeni kurulan şehirlerde işyerleri ve sa-nayi siteleri tesis edilmiştir.

Ahi Üretim Birlikleri'nin kurdukları zaviyeler aynı zamanda gençlerin ahlâk ve terbiye eğitimi gördüğü **okul**, misafirlerin konak-lama yerleri ve müzikli sazlı sözlü toplantıların yapıldığı yerler ola-rak topluma hizmet etmiştir. Çarşıda, pazarda aynı sanat dalında faaliyet gösteren sanat birlikleri kendi meslek kurallarını tespit ede-rek tüm esnaf, sanatkâr ve ticaret erbaplarına kabul ettirmişlerdir. Bu kurallar, yalnız Ahi Sanat Birlikleri'ni değil toplumun her kesimin-de yaşayan insanı kucaklamıştır. Ahi Birlikleri'nin ve halkın kabul et-tiği bu kurallar, binlerce yıldır süregelen Eski Türk Kültürü, İslâm'ın ahlâk kaideleri, İbn-i Sina, Farabi'nin akılcı felsefeleri, Hoca Ahmet Yesevi, Ahi Evran, Mevlana, Hacı Bektaş-i ve Yunus'un tasavvuf dü-şünceleri ve Anadolu'da yaşayan her kesimin düşüncelerini bir po-tada eriterek yepyeni bir **kardeşlik, misafirperverlik, yiğitlik, cö-mertlik, diğergamlık** anlayışını esas alan kaideleri ortaya çıkar-mıştır. Bu kaideler aklın, ahlâkın, çalışma ve bilimin süzgecinden geçirilerek **Ahilik Kurallarına** dönüşmüştür.

ANADOLU SELÇUKLU DEVLETİ'NİN GELİŞMESİNDE AHİLERİN RÖLÜ

Ahilik Anlayışını meydana getiren yukarda değinilen kural-ların tatbiki Anadolu Selçuklu Devleti'nin büyümesini ve halkın refa-ha kavuşmasında etkili olmuştur. Nitekim Selçuklu Devleti döne-minde devlet desteği ile kurulan Ahi zaviyeleri aynı zamanda sanat-kârların korunmasını sağlarken, kaliteli üretimi arttırmış, dış ticareti canlandırmış ve ülkeyi zenginleştirmiştir. Selçuklu Devrinde yapılan kervansaraylar, Ahi Konuk Evleri ve günümüze kadar gelen sanat eserleri o dönemki bu gelişmenin önemli göstergesi olmuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti ve Beylikler döneminin en hatırlı kişileri olan Ahi Liderleri buldukları şehirlerin korunmasında gö-

rev almışlar, ülkenin çıkarlarını korumuşlar, ülke içerisinde mezhep kavgalarında uzlaştırıcı rol üstlenmişlerdir.

Ahilik Kurallarına Aykırı Davranışın Neticeleri:

Anadolu Selçuklu Devleti'nin son zamanlarında başa geçen sultanların basiretsiz tutumları, Ahilğin ahlak kurallarına aykırı davranışları, göreve getirilen yeteneksiz idarecilerin şahsi menfaatleri, suistimalleri, hıyanetleri yüzünden devlet çökme noktasına gelmiş, ülkede tekrar huzursuzluklar başlamıştır. Bu kargaşa Anadolu Selçuklu Devleti'nin sonunu hazırlamıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞUNDA AHİLERİN RÖLÜ

Ahi Liderleri ve Ahi Birlikleri kargaşa durumlarında daima halkın menfaatini ve ülkenin bütünlüğünü korumayı görev bilmişlerdir. Güçlü bir devlet ihtiyacının hissedildiği bir dönemde Ertuğrul Gazi Ahiler'in yardımı ile Söğüt'e yerleştirilmiştir. 400 çadırılık küçük bir aşirete mensup küçük bir uçbeyi olan Ertuğrul Gazi, sınırlarını genişleterek önemli bir beylik halini aldı. **Ertuğrul Gazi**'nin ölümünden sonra oğlu Osman Bey başa geçirildi.

Anadolu'da o devirde Osman Gazi'nin uçbeyliğinden çok daha büyük bağımsız devletler ve beylikler olmasına rağmen, yeni Türk Devleti'nin Osman Gazi önderliğinde **1299** yılında kurulmasının başlıca sebepleri kendisinin han soyundan olması, dürüst ve kahraman kişiliği ve Ahiler'in dört zümresinden biri olan Gaziyanı Rum teşkilatına mensup olmasıdır. Ahi Edebalı ve Hacıbekaş-ı Veli Osman Gazi'ye kılıç kuşatarak resmen Osmanlı Devleti'nin başına geçirmişlerdir. Anadolu Birliği'nin tekrar kurulması ve parçalanmış Selçuklu Devleti'nin topraklarını yeni devlete katmak için faaliyet gösteren Ahiler, devlete olan bağlılıklarını ve desteklerini sürdürmüşlerdir. Ahilerin desteği sayesinde Osmanlı Devleti kısa zamanda, dünyanın en güçlü ve en büyük devleti haline gelmiştir. Günümüzde batılı bilimadamları Osmanlı'nın küçük bir aşiretten böylesine büyük bir cihan devletine yükselme nedenlerini halen bulamadıklarını itiraf etmektedirler.

Osmanlı Devleti'nin büyük bir cihan imparatorluğu ha-

line gelmesindeki sır Ahiler'in desteğini almış olmalarındandır.

Osman Gazi, Orhan Gazi, Murat Gazi, Ahi olup, Ahilik beratı sahibydiler. Fatih dönemine kadar bütün vezir, vezir-i azam (başvekil), Ordu Komutanları ve kadılarda Ahi kökeninden gelmekteydiler. Ahi Teşkilat'ında eğitimini tamamlamış ve yetenekleri ile devlet idaresine seğilmiş olan bu kimseler, kendilerine öğretilen ahlâk, adalet, hoşgörü, kahramanlık gibi insani değerlere saygıda kusur etmemiş ve halkına hizmet etmeyi görev bilmışlerdir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşu esnasında görev alan devlet adamları topluma karşı bir hata yapmaktan daima çekinmişlerdir. Anadolu Selçuklu Devleti'nin gelişmesinde Osmanlı Devleti'nin kurulması ve gelişmesinde önemli görevler üstlenen Ahiler hiçbir zaman güçlerini siyasi ve resmi çıkar için kullanmamışlar. Olağanus-tü zamanlarda dahi siyasi tercih dışında yalnız Devlete yardımcı olmuşlardır. Devlete yol göstermişler, yabancı saldırılara karşı şehri koruma ve seferberlik halinde devlet emrine askeri güç vermişler, devlet otoritesi ve gücünün kalmadığı veya zayıfladığı durumlarda asayişi temin görevini yerine getirmişler ve devlet otoritesinin tesisi ile görevi devlete iade etmişlerdir. Ahiler'in bu yönü, sivil toplum kuruluşuna verilecek belki ilk ve en güzel örneği teşkil etmektedir.

İktisadi Kalkınmandaki Rolü:

Selçuklu devleti döneminde, Ahilik Sisteminin uygulanması sayesinde halk refaha ve huzura kavuşmuştu. Osmanlı devleti kurulduktan sonra da Ahi Üretim Birlikleri faaliyetlerini sürdürmüşler. Osmanlı'nın iktisaden gelişmesinde Ahilik sisteminin önemli rolü olmuştur. Nitekim 15. ve 16. yüzyılda Türkiye Avrupa karşısında dış ticaret açısından daha avantajlı bir durumdaydı. Türkiye'nin toplam ihracat tutarı bu dönemde ithalatından fazlaydı. Ülkede ki üretilen her türlü mamül ihtayacı karşılayacak kapasitedeydi. İpekli dokuma, deri içleri, dikiş iğneleri gibi mamüller dış piyasalarda çok aranılan mallar arasındaydı. Küçük sanayinin geliştiği Türkiye'de el sanatları ileri durumda idi. Bazı kaynaklarda Fransa Kralı Osmanlı devletinden iki milyon düka borç para ve askeri yardım istemiş olması, İtalya'nın buğday ihtiyacının Türkiye'den karşılama durumunda kaldığı, İngiliz Kraliçesi Elizabeth'in Türkler'in yün boyama tekniğini öğrenmek için gizli

sanayi casusu göndermiş olması Osmanlı devletinin iktisadi açıdan Avrupa'dan ileri olduğunun göstergesidir.

AHI TEŞKİLATI'NIN KURULUŞU

Ahi Evran: (1171-1261)

Ahilik Teşkilatı'nın kurucusu Ahi Evran Azerbaycan'ın Hoy kasabasında doğmuştur. Hoy kasabası günümüzde Türkiye'nin doğu sınırından 60 km uzaklıkta olan ve Sultan Tuğrul zamanından beri Türkler'in yerleştiği bir bölgedir.

Ahi Evran'ın asıl adı Nasir üd-din Ebül-Hakâyık Mahmud El Hoy olarak kayıtlara geçmiştir. Ahi Evran ilk eğitimini Azerbaycan'da doğum yeri olan Hoy'da aldıktan sonra Maverâünnehir ve Horasan'a giderek orada ünlü alimlerden Fahr-u-d-din Razi'nin derslerini takip etmiştir. Bir Eş'ari kelimcisi olan Razi'den (1149-1209) Hükema Felsefesi ve Kuran-ı Kerim tefsirlerini öğrenmiştir.

Ahi Evran gençliğinde Ahmed Yesevi'den ilk tasavvuf terbiyesi aldıktan sonra o zamanın ünlü tasavvuf alimlerinin buluşma yeri olan Bağdat'a gitmeye karar verir. Önce niyetlendiği Hac farizasını yerine getirir. Sonra dönüş yolunda kayınpederi olan Evhadüd-Dini Kirmani ile tanışır. Büyük üstad sayesinde halife Nâsır-Li'Dinillah ile tanıştırılan Ahi Evran, Halife'nin kurduğu Fütüvvet Teşkilatı'na girer. Ahi Evran Bağdat'ta iken, Fütüvvet Teşkilatı'nın ileri gelenleri ile tanışarak onlardan yararlanmıştı. Araştırmacı Mikail Bayram Tasavvufi Düşüncesinin Esasları adlı kitabında ve diğer kaynaklarda Ahi Evran'ın çok yönlü bir ilim ve fikir adamı olduğunu kaydedilmektedir. Ahi Evran'ın yazmış olduğu kitaplar da bunu bizlere göstermektedir.

Ahi Evran Tefsir, Hadis, Kelâm, Fıkıh ve Tasavvufi kitaplar yazmıştır. Ayrıca felsefe, tıp ve kimya sahalarında da bilgi sahibi olan çok yönlü bir ilimadamı ve filozoftur. İbn-i Sina ve Fahreddin-i Râzi'nin eserlerini Farsça'ya çevirmiştir.

Selçuklu Sultanı Gıyaseddin-i Keyhüsrev zamanında, kayınpederi Evhadudin ile Anadolu'ya gelen Ahi Evran Konya'da Sultan'a yazdığı Letaif-i Gıyasiye adlı kitabını sunar. Kitabın 1. cildi felsefe, 2. cildi ahlâk ve siyaset, 3. cildi fıkıh (İslâm Hukuku), 4. cildi dua ve ibadet hakkındadır. İbn-i Sina hayranı olan hükümdar ken-

disine sunulan kitapları beğenmekle kalmaz aynı zamanda Ahi Evran'a büyük ilgi de gösterir. 1205 yılında Kayseri'ye gelen Ahi Evran burada bir deri atölyesi kurar. Kayseri'de devletin desteği ile debbağları ve diğer sanatkârları da içine alan büyük bir sanayi sitesi kurulmasına öncü olur. Her sanat dalının biraraya toplandığı bu siteler Selçuklu Sultanı Aleaddin Keykubat zamanında diğer şehirlerde de kurulmaya başlanır.

Sultan Aleaddin Keykubat'ın Ahi Birlikleri'ni himaye etmesi ile Anadolu'nun birçok yerinde bu birlikler süratle kurulmaya başlanır. Bu dönem Anadolu Selçuklu Devleti'nin iktisaden en parlak dönemi olmuştur. Sultan Aleaddin'in oğlu tarafından öldürülmesinden sonra Ahiler bu duruma tavır alırlar. Ahi Evran'ı çekemeyenler onunla yeni hükümdarın arasını açarlar. Aleaddin Keykubat zamanında Konya'da medreselerde ders veren Ahi Evran bu sebepten dolayı Konya'dan ayrılarak, Denizli'ye gider. Oradayken Konya'ya çağrılan Ahi Evran Konya'dan Kırşehir'e gelerek Ahi Birlikleri'nin teşkilatlandırılmasına hız verir.

Kırşehir'e eşi Fatma Ana ile yerleşen Ahi Evran eşinin kurduğu **Anadolu Kadınlar Birliği** (Bacıyan-ı Rum) Teşkilatı'nı desteklemiş bununla birlikte Ahi Teşkilatı'nın (Ahiyan-ı Rum) büyümesi ve gelişmesi için çaba sarfetmiştir. Anadolu Kadınları Birliği de Ahiler'in Kadınlar Kolu olarak yetim, kimsesiz genç kızları himayesine almış, onların eğitimlerinden ev-bark sahibi olmalarına kadar her türlü yardımı yapmıştır. Bunun dışında ihtiyar kadınların bakımı genç kızların evlendirilmesi gibi birtakım sosyal yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca maddi sıkıntıda olanlara da yardım etmiştir. Ahi Zaviyesine gelen konuklarına hizmette bulunup eşlerine yardımcı olmuşlardır. "**İşine, Aşına, Eşine sahip ol**" sözü bu teşkilatın ana prensibi olmuştur.

Anadolu Kadınlar Birliği dünyada kurulan ilk kadınlar teşkilatıdır.

Ahi Evran kendi mesleği olan Debbağlık dalından başka 32 çeşit esnaf ve sanatkârın lideri olmuştur. Ahi Evran'ın Anadolu'da kurduğu Ahilik Teşkilatı'nın asıl amacı ilim ve bilgiyi insanlığın hizmetine sunmaktır. Türkler Anadolu'ya yerleşirken dönemin bilimadamları, pozitif ilimlerin gündelik hayatta kullanılabilmesi ve insanların bundan faydalandırılmasını öngörmektedir.

İlmin tekniğe uygulanmasına örnek olarak; **Cizreli İsmail B. Rezzaz** isimli bilimadamının kitabında birçok otomatik makinanın projelerinin çizildiği ve tariflerinin yapıldığı hatta bazı projelerinin uygulandığı bilinmektedir. Bu makina ve robotlara örnek olarak: Su saati, otomatik musluk, el yıkama ve abdest alma esnasında kendiliğinden su döken makina, kendi kendine müzik çalan makina, otomatik su tulumaları, su fışkırtan fiskiyeler, şifreli anahtarlar, değişik hareket yapan robotları görmekteyiz. Teknolojinin üretime tatbi-katının ilk örnekleri olan bu buluşlara Ahi Evran önem vermekte idi.

Ahi Evran'ın Selçuklu Sultanı II. İzzettin Keykavus'a sundu-ğu **Letaif-i Hikmet** adlı kitap, sultanlara ve yöneticilere nasihat ve-rici ve Siyasetname türü bir eserdir. Bu eserde halkın ihtiyaçları be-lirlenmekte, bu ihtiyaçların karşılanması, istihdamı, kaliteli bol ve ucuz üretimin artırılması sırasında çıkabilecek sorunlara karşı ted-birlerin neler olması gerektiği şöyle anlatılmaktadır.

"Allah insanı, medeni tabiatlı yaratmıştır. Bunun açıklama-sı şudur, Allah insanları yemek, içmek, giymek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Hiç kimse ken-di başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Bu yüzden demircilik, maran-gozluk, dericilik gibi çeşitli meslekleri yürütmek için çok insan gerek-li olduğu gibi, bu meslek dallarının gerektiği alet ve edavatı imal et-mek için de bir çok insan gücüne ihtiyaç vardır. Bu yüzden toplu-mun ihtiyaç duyduğu ürünlerin üretimi için gerekli olan bütün sanat kollarının yaşatılması şarttır. Bununla da kalmayıp, insanların son-radan doğacak ihtiyaçlarını karşılamak için yeni sanat dallarının meydana getirilmesi gerekmektedir."

O halde toplumun büyük bir kesiminin sanata yönlendiril-mesi ve her birinin belli bir sanat dalıyla meşgul olması gerekir ki toplumun ihtiyacı görülsün. Ahi Evran'ın kurduğu Ahilik Teşkilatı'nın eğitim anlayışı bu temel görüşe dayanmaktadır. Devlete düşen gö-rev bu görüşe destek vererek halkın eğitilmesine ve yönlendirilme-sine yardımcı olmaktır. Ahi Evran eserinde belirttiği eğitim ve öğre-tim konusundaki tüm önerilerini kendisi Ahi birliklerinde uygulamış-tır. Ahi Evran'ın teknik öğretim ve ahlâka yönelik eserleri yıllarca Ahi Birlikleri'nde kitap olarak okutulmuştur.

Ahi Evran, Letaif-i Giyasiye, Letaif-i Hikmet'ten başka Va-ziyet, Ruh'un Bekâsı, Tıp ve İbn-i Sina'dan tercüme kitabı dahil

olmak üzere yirmiye yakın eser bırakmıştır.

Ahi Evran hayatı boyunca ilimle ve eğitimle uğraşmış *"Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalış"*. Hadis-i Şerif'ini kendisine ilke edinmiştir. Birlik üyelerine devamlı olarak çalışmayı önermiştir. Üretimin ancak çalışarak sağlanacağını bilen Ahi Evran insanların ihtiyaçlarını gidermenin de bir Tanrı buyruğu olduğunu inanmaktadır. Bu bakımdan çalışmak, insanları mutlu etmek ibadet etmek kadar önemlidir.

Osmanlı Devleti'nin kurulmasında da önemli rol oynayan Ahi Evran **Cevat Hakkı Tarım**'ın deyişiyle *"Doksan üç yıl yaşayan, akla yâr, nefse düşman olan bu faziletli er kişi, tekkesine kapanmış dünyadan elini eteğini çekmiş münzevi bir sofu ve softa değildi. O hayatını kazanmak için diyar diyar dolaşmış, her sanat ve zanaata başvurmuş öğrendiklerini de insanoğluna öğretmek için uğraşmıştır."*

TÜRK VE İSLÂM KÜLTÜRÜNÜN AHİLİĞE ETKİLERİ

Türkler'in İslâmiyet ile ilk tanışması 8. yüzyılda Maverâünnehir ve Horasan bölgesinde başlamıştır. Türkler'in daha önceki dinleri tek tanrı inancına dayanıyordu. **"Tengri"** diye anılan tanrının dokuz kat göğün üstünde bulunduğu, cennet ve cehennem, kaza ve kadere, "Tanrıya kurban etme" gibi inançlara sahiptirler. Türkler İslâmiyet ile karşılaştığında kendi inançları ile birçok benzerliği olan İslâm dinini fazla direnç göstermeden kabul ettiler. Kitap gönderilen diğer semavi dinlerinde de "Tek Tanrı" inancı var ise de, Türkler kendi inançlarına en yakın olan İslâm dinini seçmişlerdir.

İslâm dini ve onun meydana getirdiği İslâm medeniyeti Arabistan'ın Hicaz bölgesinde doğmuştur. İslâm medeniyetinin kaynağını müslümanların mukaddes kitabı Kur'an-ı Kerîm oluşturmaktadır.

Medine ve Mekke İslâmiyet'ten önce birbirine düşman kabilelerin yaşadığı birer ticaret şehriydi. Bu bölgede yaşayan halk dinsiz olup, bazıları Ay'a, güneşe, yıldızlara tapıyorlardı. Mekke şehri yöneticileri diğer şehirlerdeki insanları buraya çekmek için Kâbe'nin bulunduğu yere putlar yerleştirmişlerdi. Mekke şehri önemli bir ticaret merkezi olmasına rağmen burada asayişin temin etmek

son derece güçtü. Her şeyden önce buralara konulan putlara bile inanan kalmamıştı. Her türlü ahlâksızlığın kol gezdiği şehirlerde kervan soymak, deve çalmak, çocuk ve kadın kaçırmak, aşırı içki Arabistan'nın İslâmiyetten biraz önceki sosyal hayatını göstermektedir. **Cahiliye** dediğimiz bu devirde akla gelmedik birçok kötülükler olmaktadır.

İslâmiyet, insanlığa, Allah tarafından ve onun elçisi peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.v) aracılığı ile gönderilmişti. Allah'ın insanlığa gönderdiği ilk emri "**Oku**"dur. Hz. Muhammed insanlığa iletmek üzere Allah tarafından buyurulan emirleri tebliğ ile görevlendirilmiştir. Allah'ın iyiliğe, güzelliğe, ahlâka, akla, bilime, çalışmaya, adalet ve fazilete ait birçok emri insanlığa Hz. Muhammed'in elçiliği ile gönderilmiştir.

Allah'ın insanlığa gönderdiği buyruklar daha sonra (bir kipte) Kur'an-ı Kerim'de toplanmıştır. İslâm'da ilim ve bilgiye önem verilmiştir. İlimle uğraşanlar ibadet etmiş sayılmışlardır. İlimle uğraşmanın önemi Kur'an-ı Kerim'de şöyle bildirilmiştir: "**Bilenler ile bilmeyenler hiç bir olur mu?**" Aynı ayetin devamında "...**Doğrusu ancak akıl sahipleri bunları hakkı ile düşünür.**" Kur'an-ı Kerim'deki birçok ayette insanların varlık ve mutluluk içinde yaşaması için dünyanın ve evrenin zenginliklerle donatılarak yaratıldığı, insana da akıl verildiği bildirilmiş, insanların akıllarını ve akıllarıyla edinecekleri bilgileri, ilimleri kullanarak çalışmak suretiyle, "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın birliğine ve yüceliğine sığınarak, yalnız ondan koruma ve yardım dileyerek bol mal ve hizmet üreterek, bolluk, huzur ve mutluluk içerisinde bol yemeleri, içmeleri, en güzel elbiseleri giymeleri, fakat israftan kaçınmaları, başkalarına yardım etmeleri, öğütlenmiştir. Kur'an'daki bu emirler, Ahi Evran'ın geliştirdiği çalışma, üretim ve ahlâka ait düşüncelerinin kaynağını oluşturmuştur.

AHİ BİRLİKLERİNDE EĞİTİM

Ahi Birlikleri'nde eğitimin amacı ferdin ahlaki ve mesleki bilgi ve becerilerini artırmak ve onu bu yönde yetiştirmektir.

Ahilikte, Meslek Eğitimi ile Ahlâk Eğitimi olmak üzere iki eğitim bir arada verilirdi. Ahlâk ve adâp eğitimi, Ahi Birlikleri'nin tesis ettikleri Ahi zaviyelerinde, mesleki eğitim de atölye ve dükkân gi-

bi işyerlerinde verilirdi.

İşbaşındaki eğitim ve iş dışındaki eğitim iki ayrı yerde verilmesine karşın birbirlerini tamamlar nitelikteydi.

1. İş Dışında Eğitim:

Genel eğitim niteliğinde olup ferdi gelişmeye yöneliktir. Ahi zaviyelerinde (terbiye ocağı) öğretmen tarafından teşkilâta yeni giren gençlere önce okuma-yazma öğretilirdi. Gençlere ilk terbiyeyi veren kişilere muallim denilirdi. İlmî sahada söz sahibi müderris ve kadırlara da ders verdirilirdi. Dini ve ilmi bilgiler yanında konuşma, edebiyat, öğretilirdi. Ahi zaviyesindeki çıraklar zaten mensup oldukları sanat dalı içerisinde tatbiki bilgileri edinmiş olduklarından, zaviyelerde fen ve sanat yerine cemiyet içerisinde yaşama kuralları, sosyal kaideler öğretiliyordu.

Gençlerin yeteneklerini geliştirmek için güzel yazma, musiki dersleri, davranış kaideleri, askeri bilgi ve spor eğitimi dersleri öğretilirdi. Zaviyelerde eski Türk destanları Kutadgu Bilig ve Ahi Evran'ın kitapları yanında Fütüvvetname denilen, Ahiliğin Ahlâk Nizannesesi olarak bilinen kitaplar okutulurdu. Fütüvvet kitapları bir bakıma İslâm tasavvufunun geliştirdiği Kur'ân ve Hadislere dayanan güzel ahlâk ve ideal insan tipini belirlerdi. Bu eserler yalnız gençlerin değil toplumun tamamının uyması istenilen ahlâkî kuralları içeren eserlerdir.

Bu anlamdaki Fütüvvet ahlâkını tespit etme çalışmaları Ab-basi Halifesi Nasur Lidinillah zamanında başlanmış ve ilk Fütüvvet Kitabı olan Fütüvvetname'yi yayınlamıştır. Bundan sonra ilk Türk Fütüvvetnamesi Alp'lik kavramıyla birleşerek Yiğit-Ahi şeklinde ortaya çıkmıştır. Daha sonra Ahiler'in El Kitabı olan ilk Türk Fütüvvetnamesi'nde, Burgazi gençlere, terbiye kurallarından bazılarını şöyle anlatmaktadır:

"... *Taam yimekte yirmi erkân vardır.*" Yani yemek yemeye ait yirmi kaide olduğunu söyleyip, bu kaideleri de şöyle sıralamaktadır:

- Sofraya oturmadan önce ve yemekten kalktıktan sonra elleri yıkamak, silmek.
- Yemek yenilen yere ayakkabı ile girmemek,
- Yemeğin dürüstlük ile kazanıldığından emin olmak,
- Yemeğe büyüklerden önce başlamamak ve yemeğe, ta-

bağın kenarından başlamak,

– Yemek yerken konuşmamak, ağızından tükürük saçmamak, kaşınmamak.

– Yemek yerken öksürük tutması halinde ağızı elle değil, mendille kapatmak.

– Yemekte küçük lokma almak, başkasının yediği lokmaları gözetmemek,

– Yemekte ağız şapırdatmamak,

– Yemekte etin kemiklerini sofradakilere göstermeden tabağın arkasına saklamak v.b.

Bu kurallar, daha önce Türkler tarafından tertip edilen büyük toylarda, şölenlerdeki yemek yeme adaplarının devamı niteliğindeki kurallardır.

Su içmede üç edep vardır. Bardağı iki elle tutmak, suyu üstüne dökmemek, suyu dinlene dinlene içmek gibi. Elbise giyerken beş, evden çıkarken dört, mahallede yürürken dört, pazarda, çarşıda yürürken, alışveriş yaparken dört, misafirlikte üç, hasta ziyaretinde beş, tualete ve hamama giderken sekiz, yatarken dört olmak üzere birçok kural tespit edilmiştir.

Burgazi Fütüvvetnamesi'nde Ahi ahlâkını meydana getiren kurallar şöyle sıralanmaktadır.

– Ahiler birkaç iş veya sanatta değil yeteneklerine en uygun olan tek bir iş veya sanatta uğraşmalıdır.

– Ahi'nin emeğini değerlendirecek ve onurunu koruyacak bir işi özellikle bir sanatı olmalıdır.

– Ahi doğru olmalı, emeğiyle hakettiğinden fazlasını kazanma yoluna sapmamalıdır.

– Ahi işinin ve sanatının geleneksel pirlerinden kendi ustasına kadar bütün büyüklere içten bağlanmalı, sanatında, davranışlarında onlara örnek olmalıdır.

– Ahi bilgi sahibi olmalı, bilginleri sevmeli, onlara karşı küçük düşmemeli, aldığı bilgileri yerinde ve zamanında kullanmalıdır. 13. yüzyılda Burgazi tarafından kaleme alınan Burgazi Fütüvvetnamesi'ni, daha sonra diğerleri takip etmiştir. “**Ahi Ahlâkı**”nı meydana getiren Fütüvvet kaideleri öğrencilere anlayacakları tarzda öğretilirdi. Bu kaideler;

1- İyi huylu ve güzel ahlâklı olmak

- 2- İşinde ve hayatında doğru, güvenilir olmak
 - 3- Ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmak
 - 4- Sözünü bilmek, sözünde durmak,
 - 5- Hizmette ve vermede ayırım yapmamak,
 - 6- Yaptığı iyilikten karşılık beklememek,
 - 7- Güteryüzlü olmak,
 - 8- Tatlı dilli olmak,
 - 9- Hataları yüze vurmamak,
 - 10- Dostluğa önem vermek,
 - 11- Kötülük edenlere iyilikte bulunmak,
 - 12- Tevazu sahibi olmak,
 - 13- Hiç kimseyi azarlamamak,
 - 14- Ana'ya ve ataya hürmet etmek,
 - 15- Dedikoduyu terketmek,
 - 16- Komşularına iyilik etmek,
 - 17- İnsanların işlerini içten, gönülden ve güteryüzle yapmak,
 - 18- Başkasının malına hıyanet etmemek,
 - 19- Sabır ehli olmak,
 - 20- Cömert, ikram ve kerem sahibi olmak,
 - 21- Daima hakkı kullanmak,
 - 22- Öfkesine hakim olmak,
 - 23- Suçluya yumuşak davranmak,
 - 24- Sır saklamak,
 - 25- Gelmeyene gitmek, dost ve akrabayı ziyaret etmek,
 - 26- İçi, dışı, özü, sözü bir olmak,
 - 27- Kötü söz ve hareketlerden sakınmak
 - 28- Maiyetinde ve hizmetindekileri korumak ve gözetmek.
- Aslında Ahi olabilmenin 124 kuralı vardır.
Ahiliğin açık ve kapalı olmak üzere ise 6 şartı vardır.

AÇIK OLANLAR:

- 1- Elini açık tut, 2- Kapını açık tut; 3- Sofranı açık tut

KAPALI OLANLAR:

- 1- Dilini bağlı tut, 2- Gözünü bağlı tut, 3- Belini bağlı tut.

Açık Olanlar: Cömertlik, tevazu sahibi, konuksever ve sofrası açık olmak, yani aç geleni tok yollamaktır.

Kapalı Olanlar: Dilini tutmalı, dedikodu yapmamalı, kötü söz söylememeli, kimsenin ayıbını görmemeli, kimseye kötü gözle

bakmamalı, kimsenin onuruna, namusuna göz dikmemelidir. Ancak bu şartları taşıyanlar Ahi olabilmekteydi.

Ahi Zaviyelerinde verilen eğitimin amacı yalnız gençlere yönelik değildi. Burada öğretilen kaideler daha sonra tüm toplumun ortak kaideleri olarak hayata geçiriliyordu.

Ahi zaviyelerinde eski Türk kültürünün kaynakları olan eserler gençlere okutulur ve öğretilirdi. Ahiliğe yansıyan birçok kaideler bu eserlerden geçmiştir. Bu eserler: Yenisey Kitabeleri, Orhun Kitabeleri gibi sonradan yazıya geçirilmiş, daha önce şifai olarak söylenegelmiş destanlardır. Aynı kaynaktan beslenen Bilge Kaan Destanı, Göktürk Yazıtları ve Dede Korkut Hikâyeleri de bunun diğer örnekleridir.

Bu kitâbeler de, kahramanlık, alplik, erlik, doğruluk, bilgelik, cömertlik, misafirperverlik, vatan sevgisi, bir tehlikeye karşı birlikte mücadele, fedakârlık, kadına saygı, yardımlaşma, din, adalet, vicdan hürriyeti, insan hakları gibi daha birçok konularda Türk halkının görüşlerini, düşüncelerini inançlarını, karakterini yansıtan kültür değerleri ile yüklü eserlerdir. Türk törelerini anlatan bu eserler, toplumumuzda birtakım önemli müesseselerin doğmasına kaynaklık etmiştir. Türk toplumunun yapısı ve kültür değerlerinin hangi çizgide geliştiğini takip edebilmek için bu eserlerin değerlendirilmesi gerekir.

13. yüzyılda çok yaygın bir hal alan Ahi Sanat Birlikleri'nin kültür mirasının bir diğer halkasını **Kutadgu Bilig** ve **Divan-ı Lügat-it Türk** teşkil eder. Kutadgu Bilig eski Türk kültürü ile İslâm kültürünün ilk sentezidir. Bu kitapta eski Türk kültürünün İslâmiyetle uyum gösteren unsurları ön plana çıkartılmıştır. Bir bakıma Kutadgu Bilig eski Türk toplumunun siyasi, iktisadi, sosyal görüşlerinin, İslâm anlayışına göre yeni bir yorumudur. Kutadgu Bilig'in kelime anlamı, "Kutluluk Bilgisi"dir. Bu eser insanları saadete kavuşturmak ve mutlu etmek için yazılmıştır. Eserin konusu, 1- Üretme, kazanma (maddî) ile, 2- İnançlar, değerler (manevî) olmak üzere iki türdür. Önemli olan bu iki hayat normunu dengede tutmaktır. İşte Ahiliğe geçen en önemli anlayış budur.

Kutadgu Bilig'de bu düşünce şu şekilde açıklanmıştır:

"Her iki dünyayı harap etme (dengede tut), eğer yarınki dünyayı iyi etmek istersen." kitapta hükümdarlara, idarecilere de

öğüt verir. " Hükümdar nasıl olmalı?" sorusuna şöyle cevap alırız. "*Ulus'a hakim olanın huyu düzgün ve kalbi yumuşak olmalı*" Ülkesi ve halkına başarılı hizmetler veren Selçuklu Sultanı Alâaddin Keykubat öldürüldükten sonra, onun yerine Sultan olan Rükneddin, Ahiler tarafından hiçbir zaman affedilmedi.

Ferdin devlete karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukları ifa etmek iyi vatandaş olmanın gereğidir. Bunun için hoşgörülü, sevecen, doğru, sır saklayabilen , saygılı, çalışkan ve kanaat sahibi olunmalıdır. Bu meziyetlere sahip olan kişinin;

"Eğer yürür ise iyilikle bir kişi iyi olur her zaman onun işi"

Kutadgu Bilig'te yalan söyleyenler, sözünden dönenler, cimri, tembel, dedikoducu, zina, öç ve kin güden kötü huyluların bu dünyada mutlaka eziyet çekeceği yazılıdır.

"Tanrı kime verse, kötü tabiat eziyet çektirir ona bu hayat".

Bu gelenek daha sonra ahiliğin de önemli kuralı olmuştur. Zira kötü huy ve tabiatla olanlar Ahi olamazdı.

Yusuf Has Hacip'in yazdığı bu eser 1070 yılında tamamlanarak Karahanlı devlet başkanına sunulmuştur.

Hayatın en ince noktasına kadar her yönünü ele alan bu eser eski Türk kültürünü ve dönemin hayat felsefesini açıklamaktadır. Bu eser hükümdarın, Başvezir'in, halkın görev ve sorumluluklarını izah ettikten sonra diğer devlet adamlarının, bilginlerin ve her meslekteki ustaların (zanaatkârların) da sorumluluklarını anlatır. Ayrıca toplumun örf ve adab kurallarından bahseder. Yemeğe gitme, eğlence, doğum, evlenme v.b. günlük hayatta karşılaşılan sosyal faaliyetleri düzenler. Ayrıca kitaptaki bilgilerden çeşitli meslek dallarının da adını öğrenmekteyiz.

O yıllarda doktorlara verilen önemin ve duyulan güvenin ne derece büyük olduğunu aşağıdaki sözlerden anlamaktayız.

"Yine çok gerekli sana bu kişi Onlarsız olmaz, sağlığın işi"

Bilginlerin ne ile uğraştıklarını da şu dizelerden öğreniyoruz: "*Yıllar, ay ve günlerin hesabını bilginler tutarlar, bu hesapları öğrenmek için hendese (geometri) okuyup, çarpım, bölüm ve kesirleri, karekök almayı bilmelisin*" bu bilgilerden o yıllarda pozitif ilimler ile uğraşıldığını ayrıca şu örnek dizede görmekteyiz.

"Bir de Öklidis'e yetiş, çal kapı, hesap bozulursa, dünya âhiret" Tüm bu bilgilerden **astronomi** ilmi için **geometri** ve **aritme**

tik öğrenmenin şart olduğunu anlıyoruz. Şairler ve yazarlar için hem övgü hem de yergi vardır. *“Sonra söz dizenler, insan övenler ya da yerenler, şairler gelir” “Kılıçtan keskindir bunların dili, yine kıldan ince, kalbinin yolu.”*

Kutadgu Bilig’de çeşitli sanat dallarından bahsedilmektedir. Sanatkârlar, ülke ekonomisine katkılarından dolayı korunmalı ve yaşatılmalıdır. Bu sanatlar arasında demircilik, terzilik, dokumacılık, terlikçilik, dericilik, cilacılık, okçuluk, yaycılık gibi birçok meslek dalı sayılabilir.

Ahi Evran’ın Ahi Sanat Birliklerinde okutulan kitaplarında **insanların ihtiyaçlarının görülmesi için çeşitli mesleklerin yaşatılması ve yeni sanat dallarının da araştırılması önerilmiştir.** Esnaflıkta doğruluk şarttır. Doğru çalışmayan, hile yapan esnaf derhal cezalandırılır ve böyle esnafan alışveriş yapılmaması için halka duyuru yapılır. Bu gelenek Ahilik Birliklerinde uygulanmıştır.

“Kutadgu Bilig’in yazarı Yusuf Has Hacıp, kendisinden ikiyüzyıl önce yaşamış bir Türk filozofu olan **Farabi**’nin etkisi altında kalmıştır. Farabi’nin şu görüşleri Kutadgu Bilig’e daha sonra Ahilik Teşkilat’ını kuran Ahi Evran’a rehber olmuştur.

“Allah, akılla donattığı insanları mutlu yaşatmak üzere yaratmıştır. Devlet yöneticilerinin görevleri ise ülkesinde yurttaşlarının çeşitli ihtiyaçlarını karşılayacak bol mal ve hizmet üretimini yapmak ve adaletle dağıtımını sağlamak suretiyle toplumdaki insanların mutlu yaşamalarını temin etmek ve devamını sağlamaktır.”

Farâbi’nin bu düşüncesi Kutadgu Bilig’de sık sık tekrarlanmaktadır. Ahi Evran’ın, Farâbi’nin eserlerini tercüme ettiğini ve bu fikirlere kendi eserinde de yer verdiğini görmekteyiz. Kutadgu Bilig’de ve Ahi Evran’ın kitaplarında yer alan üretime, üretim teknikleri ve kaliteye ait öneriler Ahi zaviyelerinde çıraqlara, kalfalara ve ustalara devamlı surette öğretilmiştir.

Eski Türk Kültürü’nün kaynaklarını teşkil eden çeşitli yazılı ve yazısız belgelerden öğrendiklerimiz bize eski Türklerin inançta, siyasette, adalette, ilimde, teşkilatçılıkta, sanatta, ahlâkta misafir-perverlikte ne kadar ileri seviyede olduklarını göstermektedir.

Ahi Zaviyelerinde muallimler, iş sahibi zenginler, yüksek öğrenim gören alimler, kadılar, hatipler, yüksek devlet adamlarının gelip ders vermeleri Ahi Zaviyelerinde eğitime verilen önemi göster-

mektedir. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin de Şeyh Edebali zaviyesinde eğitim gördüğü bilinmektedir.

Muallim Cevdet, Ahi zaviyelerindeki ve medreselerdeki eğitim sistemini mukayese ederken Ahi Zaviyeleri hakkında bilgi edinmemizi sağlamıştır. **Muallim Cevdet**'e göre zaviyelerdeki eğitim yalnız kitabı değildir. Kitabı bilgilerden ziyade, insani değerler ve ahlâka yönelik pratik eğitim tercih edilmiştir. Zaviyelerde, öğretmenler ve pirlar huzurunda şarkılar ve ilahiler okunmakta, sohbetler ve üretimin artırılması için gerekli olan teknikler gibi bazı konularda tartışmalar yapılmaktadır. Öte yandan medreselerde ders zamanlarının haricinde müderrisler ile öğrenciler arasındaki diyalogun yok denecek kadar az olduğu bilinmektedir. Zaviyelerdeki eğitim sistemini çok beğenen **Muallim Cevdet** "Zaviyeler bugün bile Anadolu'nun nail olmadığı bir nimet, bir mektep idi." sözü ile Ahi Zaviyelerindeki eğitim sistemini övmüştür.

İşbaşında Eğitim:

Şehir ve kasabalarda mal ve hizmet üretimi ile uğraşan kimseler üretim veya ticaretin türüne göre isim alırdı. Baş tarafına Esnaf kelimesi gelerek (Esnâf-ı Nakkaşan şeklinde söylendiği gibi) iş grubunun bütününe içine alacak şekilde Esnâf-ı Sanat, Erbab-ı Sanat veya Esnâf-ı Sınai, Erbab-ı Sınai de denirdi. Üretim genelde sanayi sitelerinde aynı iş kolundaki Erbab-ı Sınai'nin faaliyet gösterdiği yerlerde yapılır, her iş kolunun ayrıca bir birliği olurdu.

İş yeri sahibi aynı zamanda usta (öğretmen) olup, daha önce çalıştığı işyerinde mesleğini öğrendiğine dair birliğinden icazet (diploma) ve işyeri açma izni almış kimsedir. Bir gencin usta olabilmesi ve kendi işyerini açabilmesi için değişik öğrenim kademelerinden geçmesi gerekirdi. Bir gencin Ahi Birliği'ne üye olabilmesi için mutlaka geçimini temin edebilecek bir işi veya bir sanatının olması aranırdı. Boşgezen ve bir işi olmayanlar, Ahiliğe kabul edildikleri gibi toplumda da itibar edilmezlerdi. Bu sebepten Ahi Birliğine üye olacak gençlerin belirli bir eğitimi almış olması gerekirdi.

Çıracak olmak isteyen aday öncelikle elinde ustalık belgesi olan bir ustanın yanına yardımcı olarak girer ve kendisine iki tane "yol kardeş" (yiğit başı) seçilir. "Yol kardeşlik" gençlerin ömürleri

boyunca sürerdi. Bu süre içerisinde gençlerin Ahilik kaidelerine bağlılıkları kontrol edilirdi. Gençler arasında Ahilik prensiplerini ihmal edenler veya hatalı davranışlarda bulunanlar (müteselsilen) birbirinden sorumlu tutulurdu.

Çırak adayının işyerindeki tutum ve davranışı, becerisi gözönüne alınarak ya aynı işyerinde çıraklığa devam eder veya başka bir sanat dalında çırak olarak işe başlardı. Her halukârda bir işyerine çırak olarak girebilmek için o iş kolunun Ahi Birliğinden izin alınırdı. Ustalar, sanatının özelliğine göre sınırlı sayıda çırak çalıştırmaya mecburdular. Daha fazla çırak kabulü ve çalıştırılması birlikçe yasaktı. Zaten usta ve kalfa için önemli olan çırağın çok iyi yetiştirilmesiydi. Çıraklara çıraklık süresince herhangi bir ücret ödenmezdi.

Sanat Eğitimi:

Ahilik Sisteminde gençlere ahlâk ve sanat eğitimi birlikte veriliyordu. Ahlâka ait usul ve erkân kaideleri eğitim müfredatına göre düzenlenirdi. Gençlere yaşlara ve öğrenim sürelerine göre verilecek bilgiler de programlanmıştı. Zamanı gelmedikçe ne sanata ne de ahlâki kaidelere ait bilgiler verilmezdi. Ancak öğrenci olgunlaştıkça ve yetenekleri arttıkça bilgiler belirlenen ölçülerde arttırılırdı. Mesala yamaklık ve çıraklık süresince en az 124 usul ve erkân kaidesi öğretilirken, ustalık, pirlık, üstatlıkta yani mesleğin en üst kademesine gelindiğinde 740 usul ve erkânın bilinmesi gerekirdi. Aynı kaide, sanat ve teknik öğreniminde de geçerli idi. Yamak ve çırağı hatta kalfaya, sanata ait teknik bilgiler öğretilirken derse önce temel bilgilerden başlanır ve kademe kademe artırılmak suretiyle ustalığa gelinceye kadar eğitim devam ederdi. Ancak ustalıkta mesleğin tüm sırlarını öğrenmiş olunurdu.

Meslek Sırrı:

Ahilik ahlâkına ait 740 kaide bir anda öğretilmediği gibi sanata ait bütün bilgiler bir anda verilmezdi. Ahlâka, usul ve erkana ait bilgiler kitap haline getirilmesine rağmen üretime veya sanata ait teknik bilgiler, işin ehli olmayan olgunlaşmamış, yetersiz bir kişinin zamanından önce eline geçebileceği endişesiyle kitap haline getirilmemiştir. O devirdeki birçok sanatçının sırları ve tekniği bu sebep-

ten günümüze kadar ulaşamamış, o devirde yapılan ve belki hiçbir zaman bir benzeri yapılamayacak olan bu gözkaşaştırıcı, ihtişamlı sanat eserlerimizin nasıl yapıldığına dair bilgiler sır olarak kalmıştır.

Çırağını en iyi şekilde yetiştirmek ustanın göreviydi. Bunun için ustalar sanatlarının bütün inceliklerini sırlarını çıraklarına, kalfalarına öğretirken onların ahlâken de iyi yetişmesi için gayret gösterirlerdi. Her zaman çırak ustasından, usta da çırağından gururla bahsedilmesini isterdi. Çırağın hatasının ustasının yüzüne vurulmasından daha üzücü ve kötü durum söz konusu olamazdı. Aslında böyle bir hata yalnız ustası için utanç verici bir olay olmayıp, o sanat birliğindeki diğer üyeleri de etkilediği için o işyerinin de adı kötüye çıkardı.

Bütün bilgiler ustaları tarafından öğretilen öğrenci, çıraklık dönemine başarıyla tamamladıktan sonra, ustasının teklifi ve birliği'nin onayı ile kalfalığa terfi ettirilirdi. Çıraklık süresi de iş koluna göre belirlenmişti. Bazı sanatların öğrenilme süresi kısa, bazılarının öğrenilme süresi ise uzun bir zaman dilimini kapsamaktaydı. Örneğin; bir terzi ile sarraf'ın yanında çalışan çırakların çıraklık süreleri de farklıydı.

Çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa geçişte mutlaka tören yapılırdı. Çırağın veya kalfanın bağlı olduğu Ahi Birliği'nden böyle bir tören için o işyerinin ustası izin isterdi. Bu tören için gerekli hazırlıklar o iş kolunun birlik başkanlığı tarafından yapılırdı. Birlik başkanı, oluşturduğu heyeti sanatın en tanınmış üstadlarını ve şehirdeki tüm Ahi Birlikleri'nin başkanı olan Ahi Baba'yı davet ederdi. Bu heyet çırak ve kalfanın o güne kadar ürettiği ürünün kalite evsaf ve işçiliğini inceledikten sonra, ahlâkına, dürüstlüğüne, ürettiği malın kalitesine kanaat getirilirse çırak ve kalfa bir üst makama terfi ettirilirdi. Bu terfi merasimine "**Şed Kuşanma Merasimi**" (Diploma Töreni) denirdi. Gençlerin eğitim ve öğrenimi ister Ahi Zaviyelerinde, ister işbaşında yapılan eğitimde olsun amacı öğrenciyi tam ve mükemmel biçimde yetiştirmektir.

AHİ BİRLİKLERİNDE YÖNETİM

Anadolu Selçuklu Devleti zamanında ve Osmanlı'nın ilk yıllarında kurulan Ahi Birlikleri askeri ve yönetici sınıfını temsil eden

resmi otorite dışında halk tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarıydı. Bu kuruluşların başında sanat birliklerinin seçtikleri **Ahi Babalar** vardı. Aynı zamanda mahalli sivil idarenin başkanı durumunda olan Ahi Babalar 16. yüzyıla kadar bu statülerini korudular. Daha sonra resmi otoritenin tasdik ve tayin ettiği "Kethüdalık" kurumuna dönüşen Ahi Babalık böylece yarı resmi kurum haline gelmiştir.

Ahi Birlikleri'nin yapısında meydana gelen bu önemli değişikliğe rağmen teşkilâtın yönetime ait birçok kaidesi geçerliliğini sürdürmüştür.

Ahi Birlikleri'nde iki çeşit üye bulunurdu. Birinci grupta çırak, kalfa, ustadan oluşan yönetilen sınıf, ikinci grupta Ahi Baba, yiğitbaşı, kethüdadan oluşan yöneticiler grubu. İşyerlerinde, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi içinde çalışan ve üretim yapan birinci grup takiler aynı zamanda birliğin maddi gelir kaynağını sağlıyorlardı.

Yukarıda da belirtildiği gibi daha önce birliğin en üst makamını temsil eden Ahi Babalık devletçe tasdik ve tayin edilen bir makam haline geldi. Yalnız Kırşehir'deki Ahi Evran Zaviyesinin Ahi Babası tüm esnaf birliklerinin reisi olması sebebiyle son zamanlara kadar bu görevini devam ettirdi.

Yönetim Kurulu:

Ahi Sanat Birlikleri Yönetim Kurulu ve Büyük Meclis olmak üzere iki kurul tarafından yönetilirdi.

Birlik Yönetim Kurulları her sanat kolundan kendi üyeleri arasında seçtikleri beş temsilciden meydana gelirdi. Bu seçilenler de kendi aralarında "Kethüda" denen bir Yönetim Kurulu Başkanı seçerdi. Yönetim Kurulu teşkil edildikten sonra birinci görevi, eski yönetim kurulundan teslim alınan tüm evrakları ve hesap defterlerini kontrol etmek ve son durumu Büyük Meclis'e bildirmektir. Yönetim Kurulu'nun diğer görevleri de şöyle sıralanmaktadır;

- Yönetim Kurulu üyelerini her ayın ilk üç günü toplamak,
- Birlik üyelerinin sorunlarını görüşmek; onların sorunlarını a çareler bulmak,
- Yönetim Kurulu'nun çözemediği problemleri bir üst kurul olan Büyük Meclis'e göndermek,
- Birlik Üyeleri'nin kurdukları "Orta Sandık" denilen Kredi

ve Yardımlaşma Fonunu denetlemek,

– Birliğe ait binaların bakımını yaptırmak; Bu binaları kiraya vermek veya teşkilat mensuplarına kullandırmak,

– Teşkilatta çalışanların maaşlarını ödemek; ihtiyaca göre işe yenilerini almak,

– Çıracak ve kalfaların terfi töreni olan Şed Kuşanma Törenlerini düzenlemek.

Yönetim Kurulu'na seçilebilmek için adaylarda; en az beş yıllık üstadlık yapmış, kanuni bir cezaya çarptırılmamış olmak, birlik mensuplarınca dürüst, namuslu ve güzel ahlâklı olarak tanınmak, en az üç üstad yetiştirmiş olmak gibi vasıflar aranırdı.

Kethüdalık: (Ahi Babalık)

Yönetim Kurulunda üyelerin belli kariyerleri vardı. Esnaf "Kethüdası" yönetim kurulu başkanı ve yönetimin en kıdemli üyesi idi. Kethüdaların görevi birlik üyelerinin ürettikleri mamüllerin yönetimce tespit edilen fiyatlarını hükümete bildirmektir. Kethüdaların diğer görevleri ise birliğin **orta sandığına** ait gelir, vergi ve aidatlarının hesaplarını kontrol etmek ve Şed Kuşanma Törenini düzenlemek, Devlet ile birlik üyeleri arasında arabuluculuk görevi yapmaktı.

Yiğitbaşı:

Yönetim Kurulunda Kethüdadan sonra gelen üye "Yiğitbaşı" dır. Birlik üyesi, sanat kolunda çalışan personelin bir üst sınıfa geçmesi teklif edildiğinde, yiğitbaşı, adayın ahlâk ve meslek bilgisini araştırır, esnafı denetlerdi. Yiğitbaşı aynı zamanda yönetim kurulu başkanı yardımcısıydı.

İşçibaşı:

– "İşçibaşı", birlik işyerlerinde üretilen mamüllerin sağlamlığını, zerafetini, fiyatını kontrol eder. Standart dışı üretim, bozuk ve kalitesiz malların imhası ve zarara uğrayan tüketicinin ise zararının ödetilmesi gibi konulara onlar bakarlardı.

Hakem Heyeti:

– Yönetim Kurulu'nun son iki üyesi "Ehl-i Sınai" veya "Ehl-

i Hibre" denilen üyeleri. Birlik mensupları arasında doğabilecek geçimsizlikleri tatlıya bağlar, tüketici ile üretici arasındaki ihtilaflarda hakim heyeti görevi yaparlardı. Esnaf'ın bariz bir hatası olursa yiğit-başına havale ederlerdi.

Büyük Meclis:

Büyük Kurul da denilen Büyük Meclis'in asgari 24 üyesi bulunurdu. Bu üyeler Yönetim Kurulu üyeleri arasından seçilirdi. Üyeler de kendi aralarından birini ömür boyu devam edecek "Ahi Baba Vekili" seçerdi.

Bu kurulun görevleri

– Yönetim Kurulu kararlarını inceler, aylık toplantıların zamanında yapılıp yapılmadığını kontrol ederdi.

– Yönetim Kurulu'nda çözülemeyen anlaşmazlıkları resmi makamlara intikal ettirmeden karara bağlardı.

– Büyük Meclis kararlarını hükümete bildirmek, hükümetin esnaf hakkında aldıkları kararları üyelerine duyurmak

– Devletin esnaf ve şehir halkı aleyhine aldığı kararları müzakere etmek, hükümetin ileri gelenleri ile temas kurup bu konuda görüş bildirmek. Halkın aleyhine olan kararları **Memleket Toplantısına** götürmek

– Ahi Birlikleri Yönetim Kurulu üyeleri arasında çıkan anlaşmazlıklara çözüm getiren Büyük Meclis, her ayın son cumasında toplanarak gündemdeki konuları görüşerek karara bağlardı.

Ahi Birliklerinin Yönetim Kurulu üyeleri, Büyük Meclis üyelikleri, başkanlıklar için seçim yapılır seçimle göreve getirilirlerdi. Bu şahıslar da aranan niteliklerin başında yüzlerce yıldan beri süre gelen iş ahlâk kaidelerine riayet etmiş olmak ve iş kurallarına aykırı hiçbir davranış içerisinde bulunmamış olmak gerekirdi.

AHI BİRLİKLERİ'NİN MALİ VE SOSYAL KURUMLARI

Ahi Teşkilâtı faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve sosyal dayanışmayı sağlayabilmeleri için Ahilik düşüncesine uygun bazı müesseseler geliştirilmiştir. Esnaf'ın ihtiyacı olan İşletme Kredisini temin eden Sanayi Kredi Bankası niteliğindeki bu müesseselere

Orta Sandığı, Esnaf Sandığı ve **Yardımlaşma Sandığı** denilmiştir.

Orta Sandığı:

Her Ahi Birliği'nin bir Orta Sandığı vardı. Sandığın gelir ve giderleri belirli bir murakabeye tâbi tutulup, Sandık, Birlik Yönetim Kuruluna bağlı ayrı bir şube olarak faaliyet gösterirdi. Sandığın Kredisi olarak oluşturulan fon ile yardımlar için ayrılan fon'lar farklı hesaplar da toplanırdı.

Orta Sandığın Gelirleri:

- 1- Üyelerin aidatları
- 2- Çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa geçişte ustanın, işyeri sahibinin verdiği terfi harçları
- 3- Teşkilata ait mülklerin gelirleri
- 4- Askere alınan kalfa veya ustanın eşine ve çocuklarına birlikçe toplanan paralar
- 5- Diğer bağışlar sandığın gelir kaynakları teşkil ederdi.

Orta Sandığın Giderleri:

- 1- Orta sandıkta biriken Kredi Fonu hesabından, usta olarak işyerinde asgari üç yıl çalışmış ve birlikçe yeni işyeri açma izni verilen birlik üyesine faizsiz kredi verilirdi. Verilen kredinin bir bölümü yeni iş sahibine yardım olarak verildiğinden tahsil edilmezdi.
- 2- Birlik üyesinin ani, küçük nakit ihtiyacını karşılamak üzere borç para verilirdi. Bu paranın verilmesinde kefil aranmazdı.
- 3- Birliğe kayıtlı üyenin orta ve uzun vadeli sermaye ihtiyaçlarını karşılamak için Yönetim Kurulunun Kararı gerekirdi. Bu karara Orta Sandıkta üye iki kefilin imzası istenirdi.
- 4- Aynı sanat kolunda faaliyet gösteren birlik üyelerinin üretimini yaptıkları malların maliyetlerini düşürüp, fiyatlarını ucuzlatmak için birlikçe alınan hammaddeye toplu paralar ödenirdi. Alınan hammadde belli kurallara göre üyelere tevzi edilirdi. Öncelik, sanatında en eski ve en çok usta yetiştirmiş kıdemli işyeri sahibine verilirdi.

Hammadde ihtiyacını temin eden işyeri sahibi, geri ödemeyi hemen yapabileceği gibi hammaddenin mamül haline getirdikten ve satışı yapıldıktan sonra ödeyebilirdi. Ancak sandıktan

çekilen paranın vadesinden dolayı önemli bir kazanç sağladıysa bu kazancından bir kısmını hibe etmek üzere borcunu öderdi.

Ahi Birliklerince kurulan Orta Sandıkların, paralarını ve değerli evraklarını sakladıkları, altı ayrı keseleri (hesap) vardı. Bu keselere konulan para veya evrak birbirine karıştırılmazdı.

Bu Keseler:

1- Atlas Kесе: Esnaf vakfına ait her türlü yazışma evrakları burada saklanırdı. Atlas Kесе arşiv hizmetlerini gören bölümdür.

2- Yeşil Kесе: Esnaf'a ait vakıf gelirleri, senetler ve tapuların toplandığı bölümdür.

3- Örne Kесе: Sandığın nakit paralarının korunduğu ve saklandığı bölümdür.

4- Kırmızı Kесе: Gelir getiren senetlerin ve evrakların saklandığı bölümdür.

5- Ak Kесе: Giderlere ait belgeler ve yıl içinde gelir gider hesaplarının muhafaza edildiği bölümdür.

6- Kara Kесе: Vadesi geldiği halde ödenmeyen senetler ve bunlarla ilgili diğer evraklar burada saklanırdı. Bu kесе sandığın diğer keselerine göre en az işlem gören bölümdü.

Ahi Birliklerinde Yardımlaşma:

Ahi Birliklerinde "Hariciler ve Dahililer" olmak üzere iki grup üye bulunurdu.

Hariciler:

Haricileri temsil edenler, emekliler, düşkünler, sakatlar ve fiilen çalışmayanlardı.

1- Emekliler: Bunlar, çalışamayacak kadar yaşlı ustadlar olup işyerlerine gidip gelemeyecek durumda olan kimselerdi. Bunların işyerleri kapatılmayıp daha önce yetiştirdiği ustalardan birisi tarafından işletilir. Bu gruptakilere sandıktan herhangi bir para ödenmediği gibi bunlar sandık aidatlarını ödemeye devam ederlerdi.

2- Düşkünler: Bunlarda çalışamayacak kadar yaşlı olan ustadlardır. Lâkin bunların işyerleri ve herhangi bir gelirleri olmadığı için aralarında sıkıntıya düşenler çıkabilirdi. İhtiyarlığında böyle güç

duruma düşen ustalara sandıktan imkanlar ölçüsünde yardım yapılırdı.

3- Sakatlar ve Hastalar: Bunlar birliğin daimi üyesi iken bir kaza sonucu sakat kalıp çalışamaz durumda olanlar veya herhangi bir hastalığa yakalanarak iş göremez hale gelenlerdir. Bunlara Orta Sandığın yardım fonundan yardım edilirdi.

Dahililer:

İşyerlerinde fiili olarak çalışan çırak, kalfa ve ustalardan müteşekkil olup birliğe gelir getiren grubu oluştururlardı.

Ahi Birliklerinde Ceza Şekilleri:

Ahi Birliklerinde kurallara uymayan birlik üyelerine müeyyidesi çok ağır cezalar uygulanırdı. Bu cezalar para veya hürriyeti kısıtlayıcı cezalar olmamakla beraber ondan çok daha tesirli ve daha caydırıcı olan birlikten ihraç cezasıydı. Bu ceza kalitesi bozuk mal üreten, tüketiciyi aldatan, yüksek fiyatla mal satan esnaf veya sanatkâra verilirdi.

Ahiliğin en önemli kuralı olan kaliteli ucuz maliyetli mal üretmeye dayalı bir sistemi bozmaya teşebbüs etmek, Ahi Birliği'nin en önemli kaidesini çiğnemektir. Bunun anlamı kendisine sanatın sırlarını öğreten üstadını, daha çıraklık döneminden gelen yol kardeşini, o tarihe kadar bilinen bütün sanat pirlarını inkâr etmektir.

Böyle bir kuralı çiğnemek, başta işyerindeki yol kardeşlerine kendisine ahlâk ve adap öğretme hocalarına yapılmış çok büyük hakaretti. Öte yandan kendisine Ahiliğin, Ahlâk ve kurallarını öğreten ustalar ve birlik üyeleri böyle bir insan yetiştirdiklerinde kendilerini kusurlu görürlerdi. Nasıl olur da ustalığa kadar terfi ettirdikleri bu şahsın karakterini anlamadan işyeri açma izni vermişlerdi.

Çıraklıktan, işyeri açana kadar devamlı kontrol altında tutulan, işyeri açtıktan sonra da birlikçe denetlenen üyeler zaten tüketiciyi aldatacak bir teşebbüs içerisinde bulunamazdı. Üstelik Esnaf, bozuk malı sağlam diye satmadığı gibi imal ettiği malın kusurlarını söylemeli, sattığı malı çok fazla övmemeliydi. Kusurlu malı da çok ucuza vermeliydi. Bu kadar sıkı kontrol mekanizmalarının işleme-sine rağmen çok nadir de olsa en önemli Ahilik kuralı olan kalitesiz

ve bozuk mal üreten ve müşteriye kandıran esnafa en ağır ceza olan Birlikten ihraç cezası verilirdi.

Bu ceza verilmeden önce birliğin yönetim üyelerinden iki kişi işyeri sahibi ve müşterisini dinler, satılan malın kalitesi ve hammaddesinin evsafını, ürünün daha önce tesbit edilen standartlara uyup uymadığını kontrol ederdi. Eğer ürün verilen standartlara uymuyorsa, kalitesiz ve bozuk üstelikte yüksek fiyatla satıldığı tespit edilirse, durum birliğin yiğitbaşına haber verilirdi. Böyle bir tespitten sonra ilk gelen ve arabuluculuk görevi yapan iki yönetim kurulu üyesinin yapacağı hiçbirşey yoktur. Durum gerçekten çok ciddidir.

Yiğitbaşı ceza verilecek esnafın işyerine gider; diğer esnafların ve halkın gözü önünde dükkanını kilitler ve dükkan sahibinin sağ ayağındaki pabuç çıkartılıp işyerinin damına atardı. Böylece bu şahıs ahilik kurallarına aykırı davrandığından “yolsuzluk” ettiği ilan edilirdi. Bu gelenek, Ahilik de **“pabucu dama atma”** geleneği olarak bilinir.

Bozuk ve kalitesiz malı satın alan müşteriye isteğine bağlı olarak ya malın bedeli geri ödenir ya da aldığı mal değiştirilirdi.

Pabucu dama atılan esnafın artık birlik ile üyeliği kesilirdi. Esnafın bu yolsuzluğu aynı meslek kolunda çalışan ülkedeki diğer meslektaşlarına ve sanat birliklerine de haber verilirdi. Artık pabucu dama atılan kişinin aynı işi yapabilmesi şansı ülke içerisinde imkansız hale geldiği gibi, eşi dostu ve arkadaşları arasında da itibar sıfıra inerdi. Böyle bir ceza sanatkâr için ölümden de beterdi. Kapanan işyerinde çalışanlar bu yolsuzluk suçuna iştirakleri nisbetinde kaba-hatli sayılırdı. Birlik tarafından affedilinceye kadar hiçbir yerde çalıştırılmazlardı.

Tüketicinin Korunması:

Ahilik sisteminde para amaç değil araçtı bu bakımdan işyerlerinde imal edilen herhangi bir ürünün fiyatı o üründe kullanılan hammadde değeri ile üzerine konulan işçilik toplamından ibaretti. İşçiliğe işyerinde yapılan masraflar ve çalışanlarını ücretleri dahil edilirdi. Tüketicinin temel ihtiyaçları olan birçok ürün, aracı kullanılmadan doğrudan doğruya üretim yapılan işyerinde pazarlanırdı.

İşyerleri, aynı sanat dallarında faaliyet gösteren esnafın bir yerde toplandığı, arasta veya çarşılardı. Tüketici hem istediği ürünü

daha çabuk bulmakta hem de aynı cins ve kalitedeki ürünleri aynı fiyatta bu işyerlerinde gönül rahatlığı içerisinde olmaktadır.

Dayanıklı tüketim malları cinsindeki çeşitli demir, bakır gibi madenlerden imal edilen eşyalar üzerine üreticinin bir işareti konulurdu. Demirden mamul araba parçaları, çeşitli nal, kağı tek-erleri, deriden mamul ayakkabı bakırdan ve diğer madenlerden yapılan kılıç, kapkacak, bıçak kaşık üzerindeki **çentik** imal eden ustanın "alâmeti farikasıydı" yani "amblemiydi".

Bu amblem o ürünün adeta kalite belgesiymiş çünkü bu ürün aynı zamanda onu yapan ustanın, çalışanların ve işyerinin övünç kaynağı ve şerefiydi.

Bu bakımdan işyerinde çalışan çırak, kalfa ve ustalar bu şerefi birlikte paylaşırlar ve kendi ürünlerinin en iyi olması için gayret gösterirlerdi. Üretim esnasında çırağın veya kalfanın herhangi bir hatası derhal ustasına bildirilir ve yapılan hata derhal düzeltilirdi. Üretim esnasında sıkı bir oto kontrol sistemi geliştirilmişti.

İşyerlerinde çalışan usta ve çıraklar arasında bir baba oğul münasebeti mevcuttu. Çırak işyerini kendi babasının işyeriymiş gibi temiz tutar, kullanılan hammadde ve malzemeyi ölçülü kullanırdı.

Usta ki aynı zamanda işyeri sahibidir, çırak ve kalfasının ihtiyaçlarını karşılar ve onların diğer sıkıntılarının çözümünde de yardımcı olurdu. Çırakların ve kalfaların yetişmesi için sanatla alakalı tüm bilgilerini onlara öğretirdi. Kalfalıktan ustalığa geçişte tüm masrafları ödeyerek tören yapılmasına, eğer ihtiyaç varsa o iş dalında dükkan açmasına da yardımcı olurdu.

İşyerindeki iş disiplini ve iş ahlâkını çırak, kalfa, usta arasındaki sıcak ilişkilerin, üretimde sanatın ön planda tutulması, o işyerinde üretilen mamule yönelmesiyle onun kusursuz ve en iyi şekilde üretilmesini sağlıyordu. Bu yolla tüketiciler kendiliğinden korunuyordu.

AHİLİĞİN KAYNAKLARI

Ahilik hakkında bilgilerin kaynağı tarih kitapları, Fütüvvet kitapları, menakıbnameler, seyahatnameler, Ahi secereleri, vakfiyeler ve Ahi Evran'ın yazdığı eserler teşkil eder.

İbn-i Batuta:

Ahilikten bahseden eserlerden birisi de 13. yüzyılda yaşayan İbn-i Batuta'nın yazdığı seyahatnamedir. İbn-i Batuta birçok ülkeyi gezmiş, gezdiği gördüğü yerlerde yaşayan insanların sosyal, siyasi, ekonomik durumları hakkında geniş bilgiler vermiştir. İbn-i Batuta'nın verdiği tarihi bilgiler o dönem tarihçilerinin verdiği bilgilerle de doğrulanmaktadır. Bu sebepten Batuta'nın eserinde Ahilik konusunda verdiği bilgiler önem arz etmektedir. Orjinal kopyası Fransa Bibliothèque Nationale'de bulunan eserin Fransızca; İngilizce, İspanyolca, Farsça, Almanca ve Türkçe tercümeleri yapılmıştır. Eserin tesadüfen bulunarak 1836 yılında kütüphaneye teslimi ile bu önemli eserden yararlanılmaya başlanmıştır.

İbn-i Batuta'nın Anadolu gezisi Alanya'dan başlar. Bu ülke hakkında ilk izlenimleri şöyle dile getirir:

“Diyâr-ı Rum adıyla anılan bu ülke dünyanın en güzel yeridir. Cenab-ı Hak başka yerlere ayrı ayrı verdiği güzelliklerin tamamını bu ülkeye vermiş, insanların yüzleri çok güzel, elbiseleri çok temiz ve yemekleri pek nefistir. Bereket Şam'da, şefkat Anadolu'da yaşayan Türkler arasındadır.”

Batuta Batı Anadolu, İç Anadolu, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesinde birçok şehir kasaba ve köye uğramış, uğradığı her köy ve kasabada veya şehirde bir Ahi Zaviyesinde (Konuk evinde) misafir edilmiştir. Batuta'nın verdiği bilgilerden o devirde binlerce Ahi Zaviyesinin bulunduğu ve yüzbinlerle ifade edilebilen Ahilerin mevcut olduğunu anlıyoruz.

“Bu bölgede hangi eve yada Zaviye'ye insek erkek kadın bütün komşularımız, “hoşgeldiniz” diyerek hâl ve hatırlarımızı sorarlardı. Burada kadınlar erkeklerden kaçmaz. Ayrıldığımız zaman ahali sanki yakın akrabalarından biriymişiz gibi bize ağlayarak, candan uğurlardı”.

İbn Batuta Ahi Zaviyelerinin yalnız şehir ve kasaba gibi yerleşim bölgelerinde olmadığını dağ başında da, gelen geçen konukları misafir eden zaviyeler bulunduğunu anlatır. Bu Zaviyelerin hali vakti yerinde zengin Ahiler tarafından tesis edildiğini buraların el işi halı ve kilimlerle döşenmiş, kandiller ile aydınlatılmış olduğunu, ayrıca bu yerlerin Ahilerin ve gençlerin akşamları sohbet ettikleri,

ahlâk ve adap kaideleri eğitimi aldıkları müzik eşliğinde oynadıkları ve eğlendikleri, haftanın belli günlerinde spor eğitimi yaptıkları yerler olduğunu anlatır.

“Yabancılarla yardım etmek, onları misafir ederek yedirip içirmek, ihtiyaçlarını karşılamak, zorbaların haklarından gelmek, zalim ve edepsizler taifesiyle bunlara katılanların cezalarını vermek ve ortalığı bunlardan temizlemekte bunların benzeri yoktur.”

“Ben, dünya da onlardan daha nezaketli, kibar ve anlayışlı kimse görmedim.” Şüphesiz Batuta'nın verdiği bilgiler bunlardan ibaret değildir. O yıllardaki toplum yapısını ilgilendiren her konu hakkında bilgi vermektedir.

Eserde Anadolu Selçuklu Devleti'nin son zamanları ve beylikler dönemi, Osmanlı Beyliği'nin ilk yılları hakkında önemli tarihi, sosyal, siyasi, ekonomik bilgiler edinmekteyiz.

Ahilik ve Demokrasi:

İbn-i Batuta ve diğer kaynaklara dayanarak Osmanlı'nın ilk yılları hakkında yorum yapan G. G. Arnakis yayınladığı makalede şöyle der: **“...Elimizdeki bütün kaynaklar bizi özellikle Batı Anadolu Türk toplumunun kuruluş yıllarında, Ahilerin tahtın arkasında demokratik bir güç şeklinde durarak hem iç çatışmaları önlediğini, hem de sultanları kontrol ederek, onlara popüler bir temel kazandırdığı sonucuna ulaştırır.”**

Bu bilgilerden Ahilerin yedi yüzyıl önce bugünkü sivil toplum kuruluşlarından çok daha etkili ve yapıcı siyasal bilince sahip halk kuruluşları olduklarını görüyoruz. Ayrıca Arnakis'in ifadelerinden Osmanlı'nın ilk yıllarında demokratik bir yapının mevcut olduğunu bu yapıda Ahilerin rolünün ve öneminin ortaya çıktığını anlıyoruz.

Ahiliğin demokratik bir kurum olduğunu daha birçok eserde görmekteyiz. Bugün bize demokrasi dersi veren ülkelerden çok daha önce demokratik düşünceye sahip olan Anadolu halkının meydana getirdiği sivil toplum kuruluşu olan Ahilikten öğreneceğimiz çok şeyler vardır. Ahi Birliklerinin faaliyetlerinde devlet ve toplum aleyhine atılmış tek bir adıma rastlanamaz. Ahi Birliklerinin öğrettikleri insanlığa ve memlekete en iyi hizmet yolunda canını ve malını adamaktır. Yakın tarihimizde kurulan ve çoğu

zaman zararlı ve bölücü faaliyetlerde bulunan, kardeşi kardeşe düşman eden ya da yabancı ülkelerde gördükleri dernek ve kuruluşları örnek alarak yalnız kendi çıkarlarını düşünen ve gösterişi, için çalışan, toplumdan kopuk teşkilat ve dernekler, sivil toplum kuruluşu adı altında faaliyet gösterirken, Ahiliğin önemi bu bağlamda bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Ahilik ve Atatürk:

Derin Türk Tarihi bilgisi olan Atatürk'ün Ahilikten habersiz olması düşünülemez. Bu düşüncemizi, değerli Tarihçimiz Cemal Kutay Sayın Celal Bayar'dan dinlediği bir hatırayı naklederek teyit etmiştir. "1924 yılında Anayasa hazırlık çalışmaları yapılırken uzun zaman İttihat-Terraki'nin genel sekreterliğini yapan Mithat Şükrü Bleda ile Mehmet Ali Şevki Baba birlikte Ankara'ya giderek eski İttihatçı olan Mahmut Celal Bey'i (Bayar) bulurlar. Yeni Türk Devleti'nin sağlam temeller üzerine kurulması için yeni Anayasa'ya Ahi sisteminin hakim kılınması lüzumunu gerekçeleri ile etraflıca anlatır. Bu hususta Gazi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk) nezdinde yardımcı olmasını rica ederler.

Sayın Bayar konuyu aynen Atatürk'e anlatır. Atatürk'de. "Biliyorum Celal Bey, çok haklılar ama şimdi maateessüf zamanı değil. **Öyle bir Anayasa ile Türkiye çok ilerler, hızlı kalkınır, biliyorum...** EVELA Avrupalı müttefiklerle sorunlarımızı çözelim. Türkiye'yi tam istiklâl kavuşturalım. Ekonomimizi ve maliyemizi Avrupalılar'ın tahakkümünden kurtaralım şimdi getirdiğin tavsiyeye göre Anayasamız'da Ahi Sistemini benimsersek birbirine zıt olan iki fanatik grup, dünyayı bize zehir ederler. (*) Karşılaşacağımız çatışmalardan yakamızı sıyıramayız. Sen **arkadaşlarının tekliflerini sakla Ahi Sistemini de daha çok incelettir. Zamanı gelince ve güçlenerek uygulayacak duruma ulaşıncaya ele alırız**" buymuşlardır.

Biz de Atatürk'ün bu düşüncesine katılıyoruz. Önce Ahilik Sisteminin incelenmesi gerekir.

Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı'nda bundan

* *Lozan Anlaşması gereği kapitilasyonlar 1929 yılına kadar devam etmiştir.*

yediyüz yıl önce tatbik edilen Ahilik sistemini bugün aynen uygulamak veya hayata geçirmek gibi bir gayesi yoktur.

Ancak günümüzde ilerlemiş ve Çağı yakalamış ülkeler, kendi kıymet hükümlerini çağın gereklerine, şartlarına uydurarak kalkındıklarını biliyoruz. O halde Bizde kendi sosyal ve kültürel değerlerimizi günümüz, bilgi, teknoloji çağına adaptasyonunu sağlayarak kalkınabilir çok güçlü bir ülke olabiliriz. Yeterki Ahiliğin Akıl, Ahlak, Bilim Çalışma gibi umdelerine sahip olalım

Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı: (1984)

Bir ülkenin sosyal ve iktisaden kalkınması ancak kendi tarihi değerlerinin günün şartlarına göre yeniden yorumlanmasıyla mümkün olacağı anlaşılmıştır. Geri kalmışlıktan ileri medeniyet seviyesine ulaşan Japon ve Avrupa örneği bize bunu göstermektedir. Ancak bu ülkelerin kalkınmalarında Ahiliğin temel prensiplerinden olan ahlak ve çalışmanın yani alınteri ile dürüst kazancın sisteme hakim olduğudur.

Anadolu'da 13. yüz yılda kurulan Ahilik Teşkilatı esnaf, sanatkar, sanayici ve ticaret erbabını asırlarca bünyesi içerisinde barındırdığı, iş ve meslek ahlakını kurup koruduğu, ortaya koyduğu prensiplerle de sadece mesleki teşekküllere değil, toplumun her kesimindeki insanına hitap ettiği bilinmektedir. Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı, tarihi ve sosyo-ekonomik bir kurum olan Ahiliğin günümüzün bazı problemlerine, ilmi araştırma ve yayınlar yoluyla çözüm getirmeyi gaye edinmiştir.

Ahilik Vakfı bu gayeye uygun olarak kuruluşundan beri yurt içinde ve yurt dışında panel, sempozyum ve konferanslar tertip ederek Ahiliği kamuoyuna tanıtmak gayreti içerisinde.

Vakfımız Üniversitelerimiz ile işbirliği yaparak Ahilik konusunda araştırma ve inceleme yapan ilimadamlarının projelerini desteklemektedir.

Kültür Bakanlığımızın koordinasyonunda tertip edilen **Ahilik Kültürü Haftası** Kutlamalarında, Merkez Yürütme Kurulunda görev alarak, Kutlama Programına destek vermektedir. Ahilik Kültürü Haftası her yıl Ekim ayının ikinci haftası Türkiye'de Ahilik Haftası olarak kutlanılmakta ve beş yılda bir Uluslararası Ahilik Kongresi tertip edilmektedir.

T.B.M.M sanayi ve ticaret komisyonunda ele alınan **“Tüketiciyi Koruma Kanunu”** nun hazırlık çalışmalarında, Ahilik Vakfının görüşleri de alınmıştır. Adı geçen kanunda, Ahilik sistemindeki Tüketicinin Koruma usullerinden, yararlanılmıştır. Ahilik Vakfı Tüketiciyi Koruma Kanunu ile kurulan “Tüketici Konseyinin asil üyesidir”.

KAYNAKÇA

- 1 **XX. Ahilik** Bayramı Kongresi Tebliğleri ve Esnaf ve Sanatkarların Sosyo-Ekonomik Meselelerinin Tartışıldığı Panel Tebliğleri. (1 Eylül 1984 Kırşehir). Ankara (t.y) Er Ofset Matbaacılık. 127 S.
"Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Yayınları. No. 5"
- 2 **Ahilik** ve Esnaf: İstanbul 1986 Yayılcak Matbaası. 203 S.
"İstanbul Esnaf ve Sanatkarları Dernekleri Birliği Yayınları, 1".
- 3 **Akbulut** Yılmaz: Bingöl Tarihi, *Kültür Bakanlığı Yayınları* 1995.
- 4 **Akdağ**, Mustafa: Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi. 2 Cilt. *İstanbul 1974 Cem Yayınevi. (1. basım 1959) 1. cilt (1243-1453) 543 S., 2. cilt (1453-1559) 501 S.*
- 5 **Arnakis**, G.G.: Futuwwa Traditions in the Ottoman Empire, Akhis, Bektashi Dervische and Craftsmen.
Journal of Near Eastern Studies. 12 (4), 1. 1953.
- 6 **Bayburtlugil** Nurettin: Siyasetname, *Dergah Yayınları* 1981.
- 7 **Bayram** Mikail: Ahi Evren Tasaffufi düşüncesinin esasları, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.*
- 8 **Bayram**, Mikail: Anadolu Selçukluları Devrinde Anadolu Bacıları (Bacıyan-ı Rûm) Teşkilatının (Örgütünün) Kurucusu Fatma Bacı Kimdir?
Çağrı, 24 (266), 3. 1980, 9-10. S.
- 9 **Bora** Bülent: Ziya Gökalp, Morpa Kültür Yayınları 1992.
- 10 **Ceyhan** Âdem: Bedr-i Dilşad'ın Murâd-nâmesi, *Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1997.*
- 11 **Cumbur**, Müjgan: Anadolu Şehirlerinin Kuruluşunda Ahilerin Yeri.
- 12 **Cumbur**, Müjgan: Ahilerin Kurduğu Yerleşim Merkezleri.
Türk Kültürü, 24 (277), 5. 1986, 312-319. S.
- 13 **Çağatay**, Neşet: Makaleler ve İncelemeler. *Konya 1983 Selçuk Üniversitesi Basımevi. 512 S. "Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2"*
- 14 **Çağatay**, Neşet: Bir Türk Kurumu Olan Ahilik. (Gözden Geçirilmiş, Ekler ve Düzeltmeler Yapılmış) (2. Basım). *Konya 1981 Selçuk Üniversitesi Basımevi. XI-202 S. 5 Planş 2 Levha. (1. basım 1974).*
"Selçuk Üniversitesi Yayınları 1."
- 15 **Çerçeve** Dergisi: *Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Yayınları* 1998.
- 16 **Demir** Galip: Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahilerin Rolü, *Ahilik Kültürü Haftası İst. 1997.*
- 17 **Demir** Galip: Ahilik ve Tüketici Koruma İlişkileri, *Ahilik Kültürü Haftası 1995 yılı İstanbul Paneli, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Yayınları No:3*
- 18 **Demir** Galip: Tüketiciyi Koruma Kanunu. *Ahilik, Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları Sayı 6, İstanbul.*

- 19 **Demir** Galip: Geçmişten Günümüze Ahilik ve Tüketici, *Türk Standartları Enstitüsü Dergisi*, Şubat 1993.
- 20 **Emecen**, M. Feridun: XVI. Asırda Manisa Esnafına Dair Bazı Mülahazalar.
- 21 **Erkal**, Mustafa: Ahiliğin Esnaf Teşkilatı Üzerindeki Sosyal ve Ahlâki Tezahürleri.
- 22 **Eraydın** Selçuk: Tasavvuf ve Tarikatlar, *Marifet Yayınları* 1964.
- 23 **Ergin** Osman Nuri: Mecell e-i Umur-ı. *İstanbul Büyükşehir K.İ.D.B. Yayınları C. 1, 2, 3, 4.*
- 24 **Eroğlu** Hamza: Atatürk, Hayatı Üstün Kişiliği, *Kültür Bakanlığı Yayınları* 1997.
- 25 **Genç**, Mehmet: Osmanlı Esnafı ve Devletle İlişkileri.
- 26 **Gordlevskiy**, Vladimir: Gosudarstvo Seldjukidov Maloy Azii. *Moscova* 1941, 198 S.
- 27 **Göde**, Kemal: Selçuklu ve Beylikler Devri Anadolu'sunda Askerî, Dinî ve Meslekî Kuruluşların Türk Siyasî ve Sanat Hayatındaki Rolü.
- 28 **Göksu**, Sadık: Ahilik Kurumu ve Lonca'nın Son Çağlardaki Düşüşü-Yükselişi ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Esnaf Meselesinin Gelişmesine Giriş.
- 29 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Necm-i Zerkub'un Fütüvvet-Nâmesi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, II. 1949-1950, 258-260. S.
- 30 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: İslam ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, XI. 10. 1949-7. 1950, 3-554. S.
- 31 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Nasırî Fütüvvet-nâmesi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, II, 1945-1950, 345-348. S.
- 32 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Burgazi ve "Fütüvvet-Nâme"si. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 15 (1-4), 10. 1953-7. 1954, 76-153. S.
- 33 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Şeyh Seyyid Gaybî Oğlu Şeyh Seyyid Hüseyin'in Fütüvvet-Name'si. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 17 (1-4). 10. 1955-7. 1956, 27-72. S.
- 34 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Fütüvvet-Nâme-i Şeyh Seyyid Hüseyin İbni Gaybî. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 17 (1-4), 10. 1955-7. 1956, 73-126. S.
- 35 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Melâmîlik ve Melâmîler. *İstanbul 1931 Devlet Matbaası*. 38-15 S.4 Resim 4 Harita 7 Planş.
- 36 **Gölpınarlı**, Abdülbaki: Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar. *İstanbul 1969 Gerçek Yayınevi*. 304 S.
- 37 **Güllülü**, Sabahattin: Ahi Birlikleri, *İstanbul 1977 İrfan Matbaası*. "Ötüken Yayınevi".
- 38 **Güngör** Erol: Tarihte Türkler, *Ötüken Neşriyat* 1988.
- 39 **Günşen** Ahmet: Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türksoy, Boy, Oymak ve Cemaatleri ile Kırşehir, *Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları* 1997.

- 40 **Güzelbey**, Cemil Cahit: Gaziantep'de Ahilik İşkolları ve Sanatları Hakkında Açıklamalar.
- 41 **Güzelbey**, Cemil Cahit: Bir Ahi Şeceresi.
- 42 **Halaçoğlu**, Yusuf: Ahilik ve Adana Esnaf Teşkilatı.
- 43 **Hamitoğulları**, Beşir: Ahiliğin Çağdaş Türkiy Bakımından Önemi ve Değerlendirilmesi.
- 44 **Hamitoğulları**, Beşir: İktisadî Kalkınmamızda Ahiliğin Anlamı ve Önemi.
- 45 **İbn Battuta**: Travels in Asia and Africa (1325-1354). Çeviren. H.A. R. Gibb. London Routledge and Kegan Paul, 1968.
- 46 **İbni Bibi**: Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi. İbni Bibi'den Farsça Muhtasar Selçuknamesinden Notlar İlave Eden. Feridun Nafiz Uzluk. Çeviren. M. Nuri Gençosman. *Ankara 1941 Uzluk Basımevi*. 328 s.
- 47 **İvğın**, Hayrettin: Kooperatifçilik ve Sendikacılığa Göre Ahi Teşkilatlarının Temeldeki Bazı Üstünlükleri. *Karınca*, 51 (586), 1985, 27-29. S.
- 48 **Kal'a**, Ahmet: Ahiliğin 19. Yüzyıl İlk Yarısında Esnaf Teşkilatı Üzerindeki İzlenimi.
- 49 **Kaplan** Mehmet: Türkçülüğün Esasları, Ziya Gökalp, *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları* 1990.
- 50 **Kazıcı**, Ziya: Osmanlı İhtisab Kanunnâmeleri ve Ahilik.
- 51 **Kocatürk**, Sadettin: Fütüvvet ve Ahilik.
- 52 **Kocatürk** Saadetin: Gülşehri ve Felek-nâme, *Kültür Bakanlığı Yayınları* 1982.
- 53 **Köprülü**, M. Fuat: Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar. (2. Basım) *Ankara 1966 Ankara Üniversitesi Basımevi*. 375-15 S. (1. Basım İstanbul 1919 *Matbaa-i Âmire*)
- 54 **Köprülü**, M. Fuad: Türkiye Tarihi. *İstanbul 1923 Kanaat Kütüphanesi*. 256 S.
- 55 **Köprülü**, M. Fuad: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu. (2. Basım) *İstanbul 1986 Polat Ofset*. 390 S. (1. Basım 1959). "Ötügen Neşriyat A.Ş. Yayın No. 163 Kültür Serisi. 31.
- 56 **Kütükoğlu**, Mübahat S.: Osmanlı Esnafında Oto-Kontrol Müessesesi.
- 57 **Kütükoğlu**, Mübahat S.: Osmanlılarda Esnaf içi Kontrol Mekanizmasının İşleyişi.
- 58 **Noyan**, Bedri: Ahiler-Fütüvvet (Fütuvva) Esnaf Kuruluşu Sistemi İçerisinde Türk Şövalyeliği.
Çalışan Adam Dergisi, I (II), 9. 1972, 18. S.
Çalışan Adam Dergisi, I (12), 10. 1972, 20-24. S
Çalışan Adam Dergisi, I (13), 11. 1972, 22. S.
Çalışan Adam Dergisi, I (14), 12. 1972, 18. S.
- 59 **Ortaylı**, İlber: 17. yüzyıl Sonlarında Orta Anadolu Vilayetlerinin Toplumsal-Ekonomik Durumları Üzerine.
Toplum ve Bilim, (15/6), 1981/1982, 53-60 S.

- 60 **Ögel** Bahaeddin: Türk Mitolojisi 1. *Milli Eğitim Vakfı Yayınları*, 1997
- 61 **Ögel** Bahaeddin: Türk Kültürü'nün Gelişme Çağları 1. *Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları*, 1997.
- 62 **Öke**, Kemal: Eratnalılar Devrinde Ahilik.
- 63 **Öksüz**, Enis: Ahilik Müessesesinin Sosyal Gelişmemizdeki Yeri ve Önemi.
- 64 **Önal** İlnur Hatice: Halikarnas Balıkçısı, *Kültür Bakanlığı Yayınları*, 1997.
- 65 **Önder**, Mehmet: Kırşehir Güldestesi. *Ankara 1976 Nüve Matbaası*. 64 S. "Filiz Yayınları. No. 7"
- 66 **Parmaksızoğlu**, İsmet (Haz.): İbn Batuta Seyahatnâmesinin Seçmeler. (2. Basım). *İstanbul 1986 Milli Eğitim Basımevi*. 133 S. (1. Basım 1971). "Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları, 494 "Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. 67"
- 67 **Pekolcay**, Necla: İslamî Türk Edebiyatı Metinlerinde Ahi Kelimesinin Yerî.
- 68 **Sakaoğlu** Saim, Duymaz Ali: Hurşit ile Mahmihi Hikayesi, *Kültür Bakanlığı Yayınları* 1996.
- 69 **Sezgin**, Orhan Mesut: Ahilik ve Turizm.
- 70 **Soykut**, Refik H.: Kooperatif Ortakları ve Ahilik *Kooperatifçilik Dergisi*, (27), 10-12. 1970.
- 71 **Soykut**, Refik H.: Ahilik. Orta Yol. *Ankara 1971 Güneş Matbaacılık T.A.Ş. VIII-181 S.* "Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Eğitim Yayınları."
- 72 **Soykut**, Refik H.: Ahi Evran. *Ankara 1976 San Matbaası*. 19 S.
- 73 **Soykut**, Refik H.: Esnaf Kimdir? (Esnalık'da Ahi'liğe Yaklaşım). *Ankara 1978 Afşaroğlu Matbaası*. 109 S.
- 74 **Soykut**, Refik H.: İnsanlık Bilimi Ahilik. *Ankara 1980 Afşaroğlu Matbaası*. 64 S.
- 75 **Şahin**, İlhan: Şeyk Süleyman-ı Türkmâni Zaviyesinin Vakıflarına Dair, *Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Yayını, Sayı 5*.
- 76 **Şahin**, İlhan: Osmanlı Devrinde Kırşehir'in Sosyal ve Demografik Tarihi, *Türk Kültürü Ahilik, Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, Sayı 1*.
- 77 **Şahin**, İlhan: Osmanlı Devrinde Ahi Evran Zâviyesinin Hususiyetlerine Dâir Bazı Mülâhazalar ve Vesikalar, *İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Derneklerin Birliği Yayınları, No: 1*
- 78 **Şahin**, Mehmet: Ahlak İktisat ve Ahilik.
- 79 **Şahin**, Mehmet: İş Ahlakının İktisadî Gelişmedeki Önemi Üzerine Bir Deneme.
- 80 **Şapolyo**, Enver Behnan: Kırşehir Büyüklri. Caca Bey, Aşık Paşa, Ahi Evran Veli, Süleyman Türkmani, Ahmet Gülşehri, Hacı Bektaş Veli. *Ankara 1967 Sam Matbaası*. 71 S. "Kırsed Yayını. No. 1".
- 81 **Şeker** Mehmet: İbn Batuda'ya göre Anadolu'nun Sosyal-Kültürel ve İktisadî Hayatı ile Ahilik, *Kültür Bakanlığı Yayınları* 1993.

- 82 **Tabakoğlu**, Ahmet: Sosyal ve İktisadi Yönleriyle Ahilik.
- 83 **Taeschner**, Franz: İsla Ortaçağında Fütüvva. (Fütüvvet Teşkilâtı). *Çeviren, Fikret İşıltan*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 15 (1-4), 10. 1953-7. 1954, 3-32. S.
- 84 **Taeschner**, Franz.: Der anatolische Dichter Nasîrî (um 1300) und sein Futuvvetname. (Fütüvvet-name-i Molla Nâsîrî). Mit Beiträgen von Wilhelm Chumacher. Leizig 1944 Deutsche Morgenlandische Gesellschaft. V. 100-64 S. "Abhandlungen für die Kunde des Morgenlandes xxix, I"
- 85 **Tarım**, Cevat Hakkı: Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar, *Kırşehir 1963 Vilayet Basımevi*. 251 S.
- 86 **Tarım**, Cevdet Hakkı: Tarihte Kırşehir, Gülşehri ve Babailer-Ahiler-Bektaşiler. (3. Basım) *İstanbul 1948 Uğur Kitabevi*. 137 S.
- 87 **Turhan** Mümtaz: Kültür Değişmeleri, *İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları*, 1987.
- 88 **Türk** Kültürü ve Ahilik. XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri. (13-15 Eylül 1985 Kırşehir). *İstanbul 1986 Yaylacık Matbaası*. 269 S. "Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları. I"
- 89 **Türklerde** İnsani Değerler ve İnsan Hakları, *Türk Kültürüne Hizmet Vakfı*, 1992
- 90 **Türkdoğan**, Orhan: Osmanlı İktisat Yapısı ve Ahilik Sistemi.
- 91 **Uludağ** Süleyman, Fahrettin Râzi, *Kültür Bakanlığı Yayınları* 1991.
- 92 **Ulutan**, Burhan: Ahiliğin Ekonomik Önemi.
- 93 **Ulutan**, Burhan: Türkiye Bataktan Kurtarılacak ve Kalkındırılacaktır, *Ahi Kültürünü Araştırmacı ve Eğitim Vakfı Yayınları* S. 7.
- 94 **Ulutan**, Burhan: Ekonomik Kalkınma ve Devlet Yönetimi, *Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yazıları*, S. 8.
- 95 **Uzunçarşılı** İsmail Hakkı: Osmanlı Tarihi, *Türk Tarih Kurumu Yayınları* 1982.
- 96 **Uzunören** Nuray, Toptaş Ahmet, Gürsoy Ahmet: Kürk, Süet Teknolojisi ve Üretimi, *Sade Ofset Yayınları* 1998.
- 97 **Ülgen** Erol: Şemsi Yastıman Hayatı ve Eserleri, *Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları* 1995.
- 98 **Ülgener**, Sabri F.: İktisadî İnhitat Tarihimizin Ahlâk ve Zihniyet Meseleleri. 18. Asır Sonlarına Kadar Fikir ve Sanat Tarihi Boyunca Akisleriyle Umumi Bir Tahlil Denemesi. *İstanbul 1951 İsmail Akgün Matbaası*. VII-213 S. I Gazete Kupürü. "İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları. 55"
- 99 **Ünver**, A. Süheyl: Günümüzde Ahilik An'anesinden Yaşayan Bazı Kurallar.
- 100 **Ünver**, A. Süheyl: Günümüz Koşullarında Ahilikten Çıkarılacak Dersler.
- 101 **Yetiş** Kazım: Nâmık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı üzerine Görüşleri ve Yazıları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları*, 1987.
- 102 **Yıldız**, Hakkı Dursun: İbni Battuta Seyahatnamesinde Türkiye. *Kaynaklar* (4), 1955, 22-27. S.
- 103 **Yusuf** Has Hacıp: Kutadgu Bilig, *Kültür Bakanlığı Yayınları*, 1996.